

Nordre Land kommune

Ekte landsbyliv og levende grender med åpenhet, nærhet og skaperglede

Handlings- og økonomiplan 2016-2019 med budsjett 2016

Kapittel 4 Økonomiplan 2016-2019

Dokksfløydammen, skjeggklokke og Dokkadelta.

Forslag til offentlig ettersyn

INNHold

4.0.	ØKONOMIPLAN 2016-2019	3
4.1.	INNLEDNING.....	3
4.2.	STÅSTEDSANALYSE	4
4.3.	SENTRALE FØRINGER.....	13
4.4.	ØKONOMISK MÅL.....	14
4.5.	BUDSJETT 2016.....	17
4.6	INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019.....	39
	BUDSJETT 2016 I TALL	45
	ØKONOMIPLAN 2016-2019 I TALL	49
	GEBYR OG BETALINGSSATSER 2016	53

4.0. ØKONOMIPLAN 2016-2019

4.1. INNLEDNING

Arbeidet med Kommuneplanens Handlingsplan 2016-2019, og økonomiplanen for samme periode, ble påbegynt i mai 2015. Regjeringen la fram Kommuneproposisjonen den 12. mai. Til formannskapets Handlingsplanseminar 9. og 10. juni, la rådmannen fram et forslag til saldert økonomiplan. De statlige rammene kombinert med konsekvensjusteringer og nye tiltak i administrasjon og enheter, krevde på det tidspunktet en saldering på drøye 11 millioner kroner. Det etterfølgende budsjettarbeidet, kombinert med fremleggelsen av statsbudsjettet, økte salderingsutfordringen ytterligere, og endte til slutt opp på 12,5 millioner kroner. Til hver behandling av økonomiplan og budsjett har rådmannen lagt frem et saldert forslag.

Formannskapet vedtok i Handlings- og økonomiplan 2015-2018 å gjennomføre en omstillingsprosess i planperioden, med en forventet årlig innsparing på kr 1,5 mill. fortrinnsvis i lønn. I årets plan er denne prosessen videreført. Innsparingen på kr 1,5 mill. i 2016 er saldert i dette forslaget. Videre i planperioden er det synliggjort som et omstillingsbehov.

I Handlings- og økonomiplanen for 2016-2019 har formannskapet vedtatt at det skal gjennomføres en organisasjonsgjennomgang. Intensjonen er å vurdere både administrasjonen, tjenestene og organiseringen, med sikte på en mest mulig effektiv ressursbruk. De konkrete målene for denne organisasjonsutviklingsprosessen vil bli vedtatt i desember.

I økonomiplan 2016-2019 ligger det inne mål knyttet til viktige økonomiske størrelser i kommuneregnskapet. Mål om opptrapping av netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og styrking av disposisjonsfondet som formannskapet gav sin tilslutning til ved behandlingen i Handlingsplanseminaret, har ligget til grunn for Handlings- og økonomiplanen, og dermed også for budsjett 2016. Målene definerer en "sunn", eller bærekraftig kommuneøkonomi.

Satsningene i budsjett 2016 og i økonomiplanperioden:

Budsjettarbeidet for 2016 har vært utfordrende. Fokuset i arbeidet har vært å forsøke å videreføre det gode tjenestenivået i Nordre Land kommune.

Alle enhetene har fått økt sine rammer i tråd med de innspillene de har kommet med som er konsekvensjusteringer. Dette er endringer kommunen må tilpasse seg til enten som følge av endringer i behovene i tjenestene eller som følge av tidligere politiske vedtak. Det er lagt inn konsekvensjusteringer netto på nesten kr 8,8 mill. De vesentligste utgiftsøkningene er forventinger om høyere lønnsoppgjør i 2016 enn i 2015 på grunn av at det er hovedoppgjør i 2016, endringer i inntektsforutsetningene og økte behov i Tilrettelagte tjenester, samt kompensasjon for bortfall av øremerket tilskudd innen Omsorg og rehabilitering knyttet til KAD-plasser (Kommunale Akutte Døgnplasser).

Det er lagt inn relativt få nye driftstiltak, men det er funnet rom for noen viktige satsning. Det er avsatt midler til utvikling av samarbeidstiltak for å profilere og markedsføre Dokka videregående skole. Det er også prioritert midler til å kunne videreføre noe av markedsførings- og omdømmebyggingen som har startet opp i gjennom Landsby-prosjektet, samt stillingsressurser til lokalsamfunnsutviklingsoppgaver og overordnet kommunikasjonsoppgaver. NAV har fått midler til ressurser for å få på plass flere plasser til arbeidspraksis og avklaringsplasser for sine tjenestemottakere. Innen Omsorg og rehabilitering er det prioritert midler til å kunne øke stillingsprosenten til kreftsykepleieren med 20 % stilling, slik at kommunen nå vil ha en 100 % sykepleierressurs til kreftomsorg. Teknisk drift og eiendom har fått økt sin ramme til å øke stillingsprosenten til

brannmannskapene for at disse skal kunne kurses og trene slik at de kan opprettholde sin viktige kompetanse på redningsarbeid. I kapittel 4.5.1. redegjøres det for satsningene i budsjettet og i kapittel 4.5.4. presenteres skjemaer for hver enkelt enhet, der alle endringene er tallfestet og beskrevet.

Hvilke inntekter og salderinger som har bidratt til å muliggjøre dette

For å kunne legge frem et budsjett for 2016 i balanse, ble det ved formannskapetets vedtak om foreløpige rammer i juni, lagt opp til en 1 % reduksjon i administrasjon og enhetenes rammer. Noen enheter har reduksjoner ut over det generelle kuttet. Sentraladministrasjonen sine rammer er redusert med to årsværk, i tillegg til andre generelle kutt. Skolene har i budsjett 2016 måtte ta noe større prosentvis reduksjoner enn de fleste andre enhetene. I tillegg til reduksjon i vikarutgifter, vil det bli reduksjon i assistent og lærerstillinger. Tilrettelagte tjenester har som følge av omlegging av beregningen av refusjon for ressurskrevende, fått merinntekter. I fra budsjett 2016 er inntekspotensialet fullt ut hensyntatt i budsjettet til enheten. Redusert sykefravær har gitt muligheter for reduksjon i vikarbruk i enheten Omsorg og rehabilitering. Dette har gitt muligheter for kutt i rammen til enheten.

Samtidig som enhetene har fått redusert sine rammer, har også fellesinntekter som skatt- og rammetilskudd blitt budsjettet på linje med forventningene i statsbudsjettet. Fellesinntekter og fellesutgifter som renter, avdrag osv. er budsjettet med nøkterne forventninger på utgiftssiden, og inntektene er utnyttet fullt ut innenfor det som er realistisk å kunne forvente på nåværende tidspunkt.

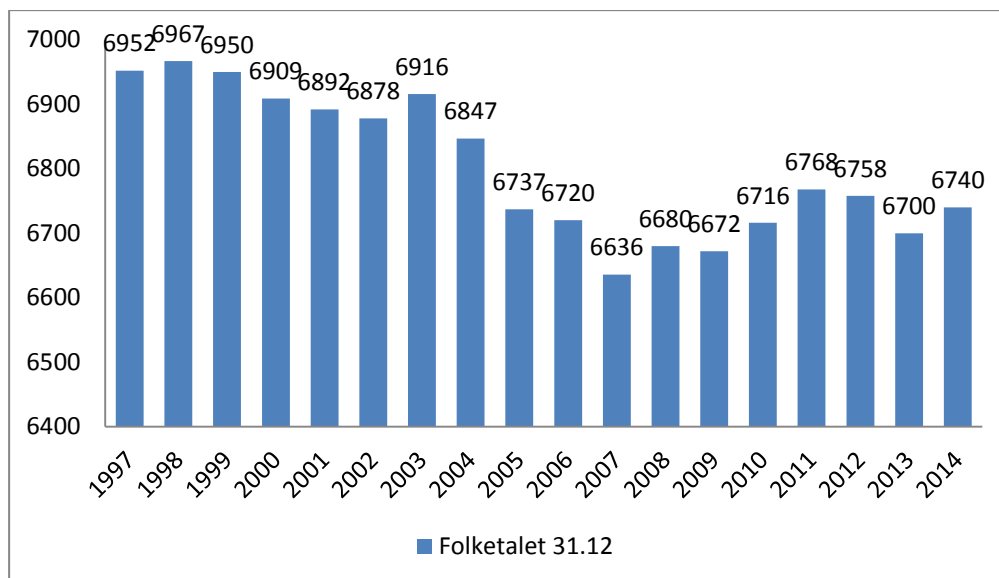
Videre i planperioden fra 2017 til 2019 er den økonomiske utfordringen årlig fordelt ut på enhetene etter nettoramme og synliggjort på egen linje som salderingsutfordring i planperioden på den enkelte enhet. Økonomiplanen viser en salderingsutfordring i 2017 på kr 10,4 mill., i 2018 på 6,7 mill. og i 2019 er utfordringen på ytterligere ca. 11,5 mill. Framskrivningene baseres på usikre forutsetninger, tolket ut fra kommuneproposisjonen 2016 og statsbudsjett 2016. Størrelsen på utfordringen er derfor usikker, men økonomiplanen synliggjør en utfordring videre i planperioden og et omstillingsbehov de nærmeste årene.

4.2. STÅSTEDSANALYSE

4.2.1. BEFOLKNINGSUTVIKLING

Folketallet i Nordre Land var pr 31.12.2014 på 6.740. Befolkningsutviklingen fra 1997 er som følger:

Figur 1: Årlig befolkningsutvikling i Nordre Land kommune fra 31.12.1997 til 31.12.2014. Kilde SSB.

Innbyggertallet i Nordre Land kommune sank fra 1997 og frem til 2002, for så å øke igjen noe i 2003. Etter 2003 sank antall innbyggere relativt mye fra 2003 til 2007. Fra bunnåret 2007, med 6.636 innbyggere pr 31.12, har piken økt oppover igjen. Siden 2011 har antallet igjen blitt redusert til 6.700 i 2013. I 2014 var det igjen en gledelig økning i folketallet på 40 personer, og ved inngangen til 2015 var det 6.740 nordrelendinger.

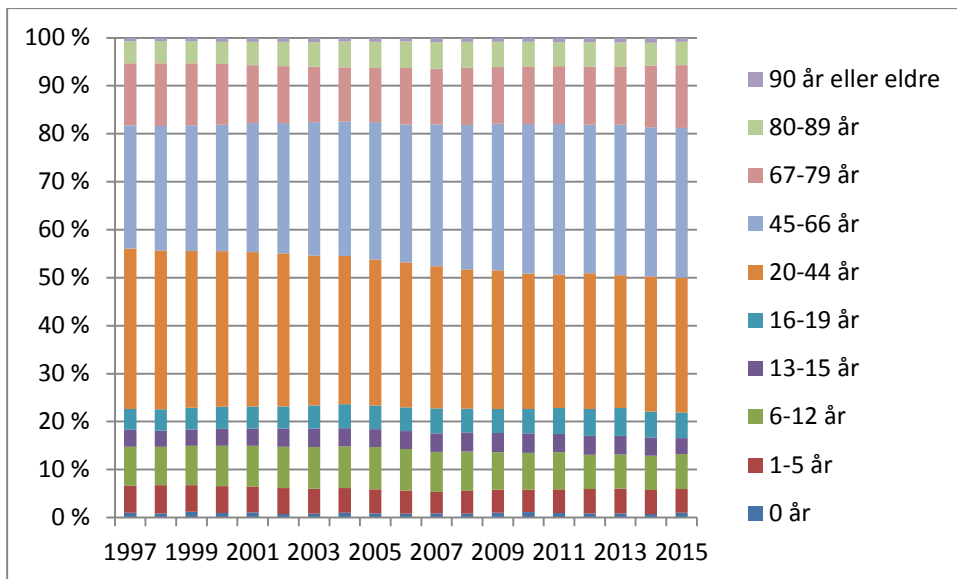
Nordre Land kommune har fødselsunderskudd hvert år. Det betyr at det fødes færre barn i kommunen enn innbyggere som dør. År med befolkningsvekst er nettoinnflyttingen større enn fødselsunderskuddet. Flyttestrømmen inn og ut av kommunen er relativt stor.

Stabil befolkningmengde og helst befolkningsvekst er helt vesentlig for kommunen. Både for å skape et attraktivt lokalsamfunn, men også for å sikre kommunens andel av kommunesektorens frie inntekter. Innbyggertilskuddet, som er et flatt tilskudd på innbygger, er i 2015 kr 22.425,-. I statsbudsjettet for 2016 er innbyggertilskuddet kr 22.668,-. I tillegg til disse inntektene kommer skatteinntekter/inntekter fra skatteutjevningen, som i det store bildet utgjør omtrent samme sum som innbyggertilskuddet. Så kommer inntekter som følge av alder, der aldersgrupper som har krav på mye kommunale tjenester gir høye rammetilskudd enn grupper som mottar lite tjenester.

Kommunene får innbyggertilskudd etter folkemengde 1.1 i utbetalingsåret, det vil si at det er folkemengden 1. januar 2016 som ligger til grunn for utbetalingen av innbyggertilskuddet i 2016. En reduksjon i antall innbyggere gir seg derfor direkte utslag i mindre overføringer fra staten.

4.2.2. BEFOLKNINGSSAMMENSETNING

Når en skal se på hvordan befolkningsendringene vil slå ut økonomisk og i behovet for kommunale tjenester, er sammensetningen av befolkningen en vesentlig faktor.

Når man ser på utviklingen i befolkningssammensetningen i Nordre Land fra 1997 og frem til i dag, er det ingen store endringer. Men det er allikevel endringer som påvirker omfanget av tjenestetilbudet og inntektsoverføringene i rammetilskuddet.

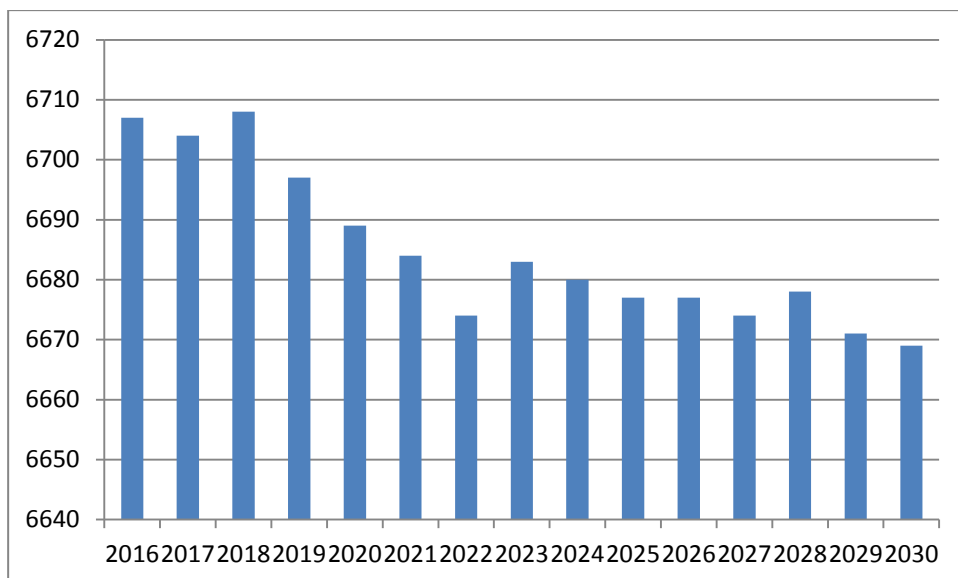
Andelen barnehagebarn er relativt stabil. Andelen barn i grunnskolealder var økende på starten på 2000-tallet, men har nå sunket igjen og i 2014 utgjør barn i alderen 6-15 år 13,19 % av befolkningen. Andelen eldre over 80 år har økt siden 1997, men er noe redusert igjen siden toppen i 2007. Andelen 90 år og eldre har vært jevnt økende siden 1997 og frem til og med 2014. Andelen er igjen noe redusert i løpet av 2015, og nå tilbake på nivåene fra 2000-tallet.

4.2.3. BEFOLKNINGSFRAMSKRIVNING

Når en skal si noe om den forventede folkemengden og sammensetningen for Nordre Land de neste årene, har Statistisk Sentralbyrå (SSB) laget modeller standardiserte modeller for dette.

SSB har også flere alternativer for framskrivningen. Med tanke på befolkningsnedgang i Nordre Land de to forutgående årene og med en lav oppgang igjen for 2014, er det fremskrevet både med alternativet for lav vekst (LLML) og middel vekst (MMMM).

Grafen nedenfor viser forventet utviklingen i folketallet frem mot 2030, basert på SSB sin modell med lavvekst-alternativet.

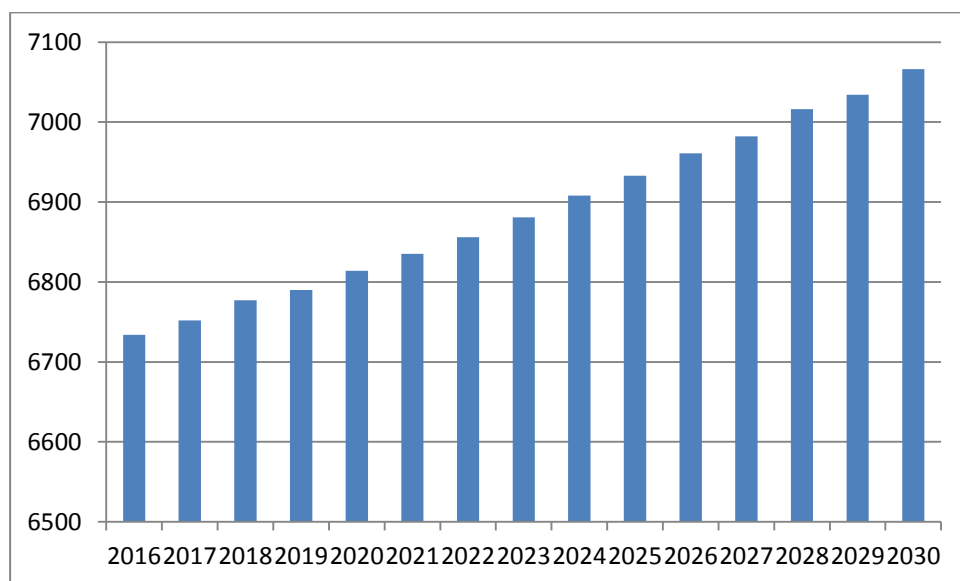
Framskrivningen viser en nedgang i folkemengde fra 6.740 i 2014 under 6.700 personer i 2022.

Når en ser på befolkningssammensetningen innenfor framskrivningen, er det verdt å merke seg at antallet barnehagebarn er synkende på kort sikt i framskrivingsperioden. Antallet barn i grunnskolealder er følgelig da også synkende i framskrivingsperioden.

Antall eldre ungdom og yrkesaktive (alderen 16-66 år) antas å gå ned. Denne nedgangen er vesentlig, og nedgangen er jevn hele perioden.

Antallet eldre er sterkt økende. Antallet i tidlig pensjonsalder (67-79 år) antas å øke vesentlig (fra 897 personer i 2015 til 1005 personer i 2030). Personer 80-89 år er også økende i perioden, og antas å øke fra 386 i 2015 til 487 i 2030. Antallet over 90 år er synkende, så økningen i 80+ skyldes flere i alderen 80-89 år.

Grafen nedenfor viser forventet utviklingen i folketallet frem mot 2030, basert på SSB sin modell med middelvekst-alternativet.

Når en ser på befolkningssammensetningen innenfor framskrivningen med middelalternativet, følger det den samme utviklingen når det gjelder barnehage- og skolebarn som lavvekst-alternativet.

Også med middels vekst-alternativet, spås det at antall eldre ungdom og yrkesaktive (alderen 16-66 år) vil gå jevnt ned med over 120 personer i løpet av framskrivningshorisonten.

Antallet eldre er også med dette framskrivingsalternativet sterkt økende. Antallet i tidlig pensjonsalder (67-79 år) antas å øke vesentlig (fra 902 personer i 2016 til 1054 personer i 2030). Personer 80-89 år er også økende i perioden, og antas å øke fra 391 i 2016 til 578 i 2030. Både antallet over 90 år og 80-89 år øker, og da særlig er det en økning i 80-89 år.

Befolkningsframskrivningen vil aldri bli helt korrekt, men den underbygger all informasjon om at en eldrebølge er på vei innover Norge og også Nordre Land. Mindre barn i barnehage og en vesentlig økning i antall eldre, tilsier et økt fokus på tjenestetilbudene til eldre personer. En gradvis vridning av midler samt fokus på effektivisering og framtidsrettet teknologi, blir viktig innen eldreomsorgen for å kunne tilby tjenester til et økende antall tjenestemottakere.

4.2.4. INNTEKTS- OG UTGIFTSFORUTSETNINGER

Hvis man korrigerer for utgiftsbehovet i kommune, ligger Nordre Land på frie inntekter sammenlignet med gjennomsnittet av landets kommuner, på 99 %. Dette tilsier at kommunen skal ha et tjenestenivå som er 1 % - poeng lavere enn landsgjennomsnittet. Er det noen tjenesteområder som har over veldig høyt tjenestenivå sammenlignet med landet, må noen ha under for at Nordre Land totalt sett skal ligge på 99 %.

Nordre Land kommune er en skattesvak kommune, og lå etter oktober 2015 på 72,8 % av landsgjennomsnittet før inntektsutjevningens ordningen i rammetilskuddet. Etter inntektsutjevningen ligger Nordre Land på 93,9 %.

Nordre Land kommune er en kraftkommune med store inntekter fra kraftsektoren, som går inn i driften av kommunen. Summeringer fra regnskapsåret 2014, viser at ulike kraftrelaterte inntekter i regnskapet utgjorde til sammen ca. kr 38,7 mill. Dette er knyttet til både salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt på verker og bruk, konsesjonsavgifter og inntekter som følge av eierskap i VOKKS. Inntektene finansierer tjenester til innbyggerne i Nordre Land.

Nordre Land kommune har for 2016 en indeks for beregnet utgiftsbehov på totalt 1,0747. Landsgjennomsnittet = 1. Nordre Land kommune har en indeks på under 1 innen områdene Grunnskole, Barnehage, Sosialtjeneste og Barnevern. Basert på de objektive kriteriene får da Nordre Land kommune tilført mer midler fra staten for å kunne tilby disse tjenestene på likt nivå som gjennomsnittskommunen i Norge. Basert på de objektive kriteriene, blir Nordre Land kommune «trukket» i rammetilskuddet på grunn av at man ansees som billigere for Nordre Land enn gjennomsnittskommunen å tilby tjenester innenfor disse områdene. Det betyr at Nordre Land også bør kunne ligge lavere i KOSTRA når det gjelder tjenesteyting innenfor disse områdene.

På områdene Pleie og Omsorg, Kommunehelse og Administrasjon ligger Nordre Land på en indeks som er høyere enn gjennomsnittskommune. Basert på de objektive kriteriene får da Nordre Land kommune tilført mer midler fra staten for å kunne tilby disse tjenestene på likt nivå som gjennomsnittskommunen i Norge. Det betyr også at Nordre Land normalt sett skal ligge over gjennomsnittskommunen i KOSTRA på disse områdene.

Regjeringen har varslet en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene og at dette skal legges fram i kommuneproposisjonen for 2017, våren 2016. I denne gjennomgangen skal alle elementene i inntektssystemet vurderes, og inntektssystemet vil også ses i sammenheng med kommunereformen. Regjeringen vil vurdere ulike modeller for tilbakeføring av deler av selskapskatten til kommunen frem mot

kommuneproposisjonen 2017. Regjeringen har varslet at de ønsker å styrke økonomien i kommuner med store investeringsbehov som følge av sterk befolkningsvekst, telletidspunktet for innbyggertall i innbyggertilskuddet vurderes endret fra 1/7 året før inntektsåret til 1/1 i inntektsåret, samt at ordningen med Distriktstilskudd Sør-Norge skal gjennomgås. Hvilke endringer som vil kunne komme og eventuelle konsekvenser av disse på inntektene til Nordre Land kommune, vil først være kjent i mai 2016. Endringer til kunne påvirke rammetilskuddet fra 2017 og videre utover i planperioden.

Fra 1/1-2014 utvidet Nordre Land kommune eiendomsskatten fra tidligere å ha skrevet ut eiendomsskatt på verker og bruk, til nå å skrive ut eiendomsskatt på alle faste eiendommer i kommunen. Dette medførte en merinntekt i regnskapet fra 2014 på ca. kr 19 mill. Det nye flertallet i kommunestyret i Nordre Land etter valget høsten 2015, har signalisert at eiendomsskatten på andre eiendommer enn verker og bruk skal gradvis reduseres og på sikt fjernes. Dette vil medføres vesentlig reduksjoner i inntektene, sammenlignet med nivået som ligger inne i budsjettet for 2016. I planperioden er det lagt inn er reduksjon i eiendomsskatteinntektene tilsvarende en reduksjon i promillesatsen på 0,5 promille, fra dagens 2,5 promille til 2 promille 2017. I 2018 innføres det et bunnfradrag på kr 500.000,-. I 2019 fjernes eiendomsskatten på boliger, fritidseiendommer, næringsbygg og ubebygde tomter.

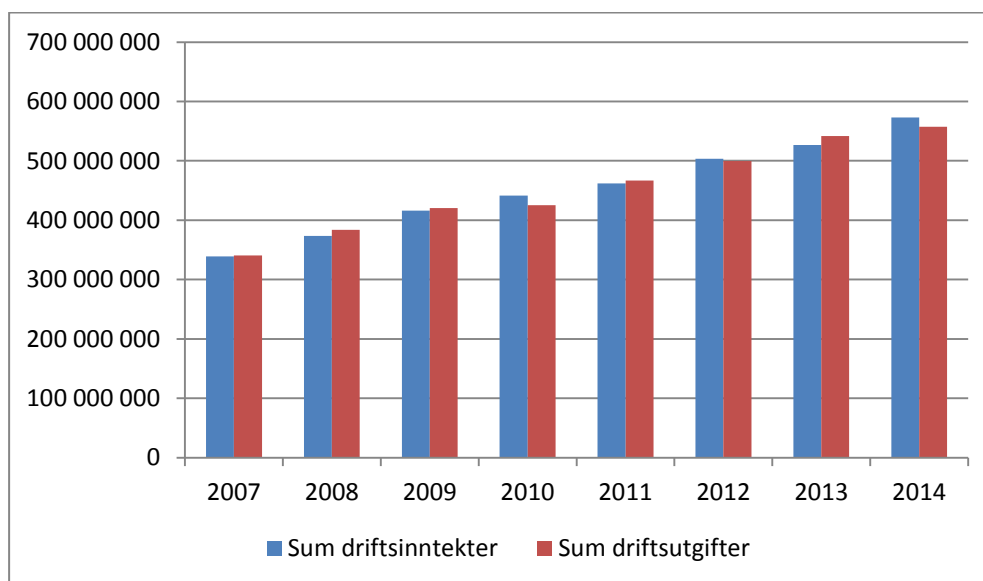
4.2.5. UTVIKLINGEN I SENTRALE ØKONOMISKE STØRRELSER

Brutto driftsresultat

Kommunens brutto driftsresultat er differansen mellom de løpende inntektene (driftsinntektene) og de løpende utgiftene (driftsutgiftene), tillagt avskrivninger. Dette betyr at brutto driftsresultat forteller om det økonomiske resultatet av kommunens ordinære driftsvirksomhet før man tar hensyn til finansposter.

Brutto driftsresultat gir uttrykk for kommunens evne til å betjene lånegjeld, evne til å finansiere deler av årets investeringer over driftsresultatet, samt evnen til å avsette midler til senere års bruk.

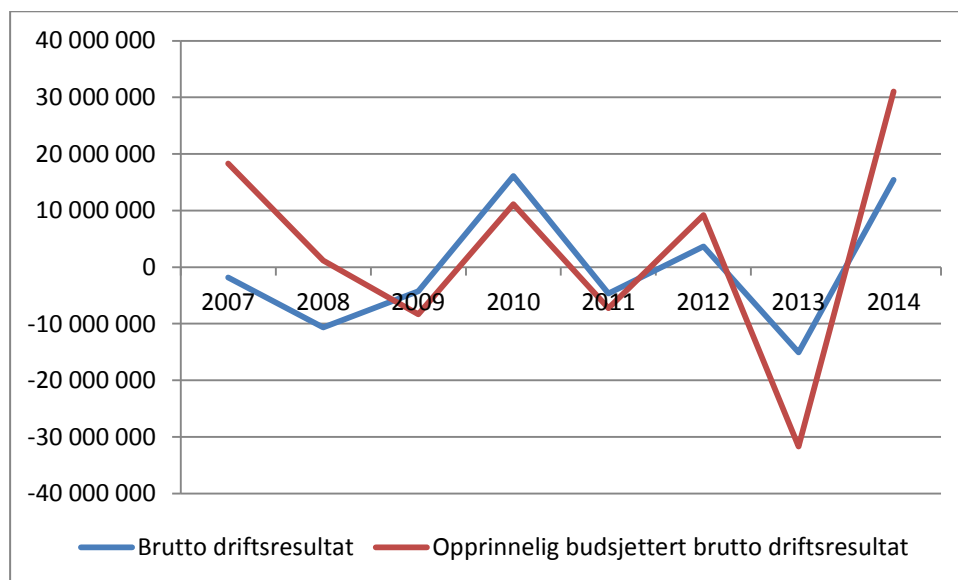
Figuren nedenfor viser utviklingen i driftsinntektene og driftsutgiftene fra 2007 til 2014:

Som man ser av figuren ovenfor er det kun i 2010, 2012 og 2014 at Nordre Land kommune har positiv brutto driftsresultat, altså at kommunen har hatt større driftsinntekter enn driftsutgifter. Fra 2013 til 2014 gjorde

inntektene et hopp i forbindelse med utvidelse av eiendomsskatten til å gjelde hele kommune. Utgiftsøkningen økte noe, men ikke fullt så mye som tidligere år.

Grafen nedenfor viser årlig brutto driftsresultat og hvordan brutto driftsresultatet var i opprinnelig budsjett samme år:

Som en ser av grafene varierer resultatet veldig fra år til år. Noen år er det også store avvik mellom budsjett og regnskap, men man ser at i all hovedsak følger grafene hverandre.

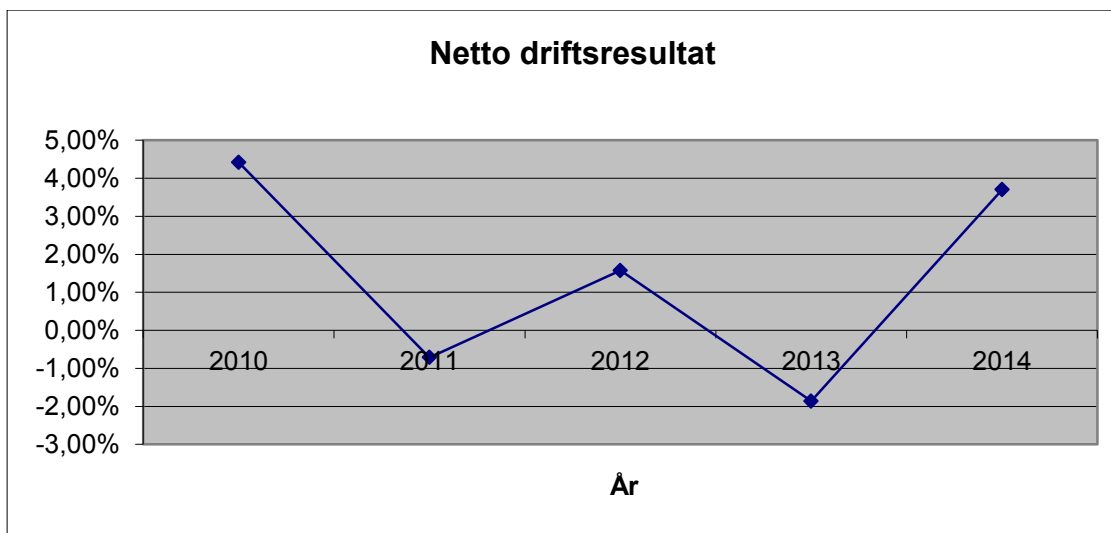
Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er hovedindikatoren for hvor sunn kommunens økonomi er. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

Netto driftsresultat er en regnskapsbenevnelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Netto driftsresultat ble kr 21,2 mill. i 2014 og utgjorde 3,7 % av kommunens driftsinntekter. Det har tidligere vært frontet at netto driftsresultat over tid bør ligge på minst 3 %. Men fra og med 2015 skal momskompensasjonen i investering inntektsføres direkte i investeringsregnskapet, og anbefalt nivå for netto driftsresultat er nå 1,75 %. Netto driftsresultat for alle landets kommuner utenom Oslo var i 2014 1,1 %. Snittet i Oppland var 1 %.

Nordre Lands positive netto driftsresultat i 2014 viser at kommunen har høyere driftsinntekter enn driftsutgifter.

Figuren nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat siste 5 år:

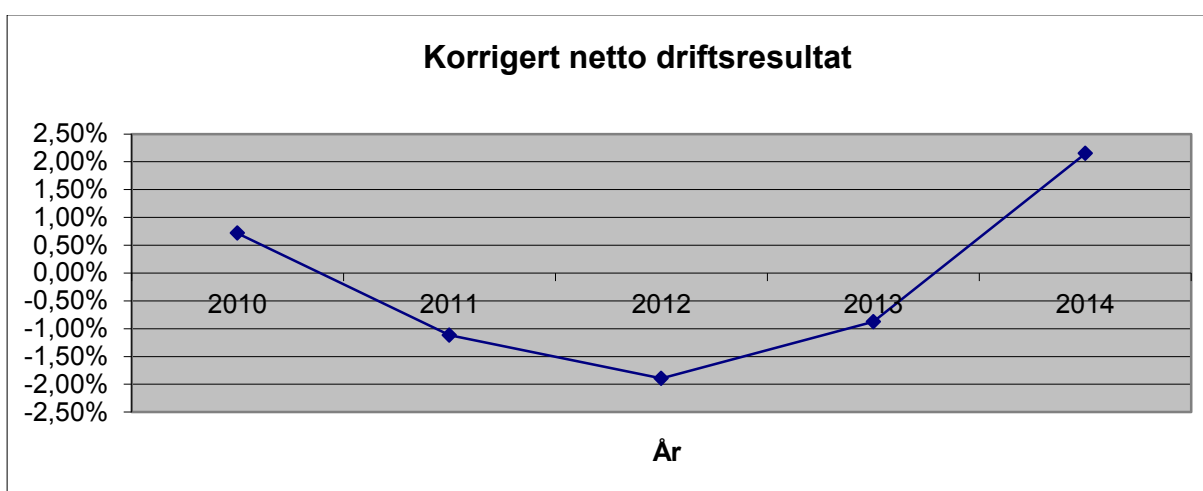

Som man ser av grafen er det kun i 2010 og 2014 at Nordre Land kommune hadde et netto driftsresultat på linje med Fylkesmannens anbefalinger. En kommune som over tid har et lavere netto driftsresultat enn anbefalt, er vurdert å ikke ha en bærekraftig økonomi på lang sikt.

I netto driftsresultat fram til og med 2013 ligger også inntektsføringen av momskompensasjonen fra investering. (Fra 2014 inntektsføres momskompensasjonen fra investeringer direkte i investeringsregnskapet og påvirker derfor ikke nettodriftsresultat lenger). Dette er med på å bedre netto driftsresultatet siden dette kommer som en inntekt i driftsregnskapet. I år med store investeringer vil dette forholdet påvirke nettodriftsresultat vesentlig, og gi et vesentlig bedre resultat enn det som er reelt.

I tillegg er premieavviket knyttet til pensjon et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. I år med store premieavvik vil også dette forholdet utgjøre vesentlig påvirkning på netto driftsresultatet. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket påvirke både i positiv og negativ retning. Et mer korrekt bilde av resultatet av den rene driften i kommunen, altså et netto driftsresultat korrigert for momskompensasjon fra investering og premieavvik. Et korrigert netto driftsresultat for 2014 viser kr 12,3 mill.

Figuren nedenfor viser utviklingen i korrigert netto driftsresultat siste 5 år:

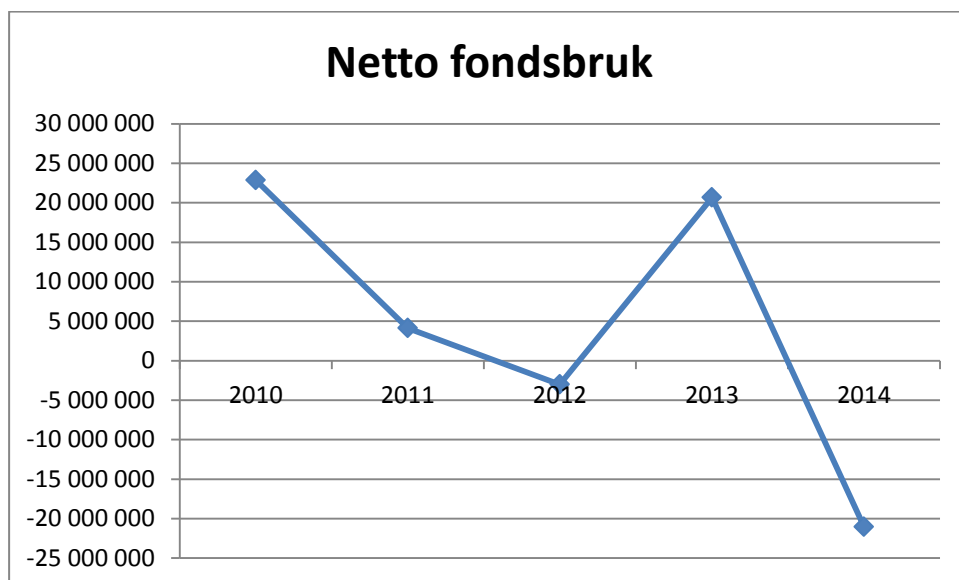
Korrigert netto driftsresultat gir et riktigere bilde av resultatet i driften til en kommune. For Nordre Land kommune er korrigert netto driftsresultat i svakere i 2010, 2011, 2012 og 2014 enn det ukorrigerte. I 2009 er det utgiftsføring av et stort premieavvik fra 2008 som gir bedre korrigert netto driftsresultat. Dårligere korrigert

netto driftsresultat i 2010 er knyttet til store inntekter fra momskompensasjon fra investering. I 2011 gjør korrigerende for momskompensasjonsinntektene fra investering at korrigert netto driftsresultat blir enda mer negativt. I 2012 var det store inntektsføringer knyttet til premieavviket og korrigert nettodriftsresultat i 2013 ender på en bedring til -0,88 % som følge av korrigeringen av premieavviksutgiftsføringen. I 2014 ble korrigert nettodriftsresultat 2,15 %, en nedgang fra 3,7 % som følge av inntektsføringen av det store premieavviket i KLP på kr 12 mill.

Avsetninger og bruk av fond

I 2014 brukte Nordre Land kommune vel kr 11,8 mill. fra fond. Av dette utgjorde kr 7,5 mill. bruk av bundne fond. Nordre Land kommune avsatt kr 32,5 mill. til fond i 2014. Den største avsetningen er avsetningen av det positive premieavviket på kr 12 mill. som skal benyttes til å dekke utgiftsføringen i 2015. I tillegg ble det generelle disposisjonsfondet styrket med nesten kr 8,5 mill. I 2014 økte fondskapitalen med kr 21 mill., altså ble det avsatt kr 21 mill. mer til fond enn det som ble brukt.

Grafen nedenfor viser netto fondsbruk de siste fem årene:

Grafen viser at det i 2012 og 2014 ble avsatt mer til fond enn det ble brukt av fond. Disse årene ble fondene styrket. De andre årene har det vært til dels stor bruk av fond sammenlignet med det som er blitt avsatt. Dette har tært mye på oppsparte midler. 2010 og 2013 skiller seg ut med stor fondsbruk knyttet til utkjøp av Jernbaneområdet og bruk av ubundet investeringsfond til finansiering av rehabiliteringen av Dokka barneskole. I 2013 er premieavviksavsetningen som bidrar negativt. På motsatt side er det premieavviksavsetningen på kr 12 mill. i 2014 som bidrar vesentlig til den positive nettoavsetningen til fond. I tillegg til avsetning av merinntekter fra eiendomsskatt til disposisjonsfond, kr 4,1 mill.

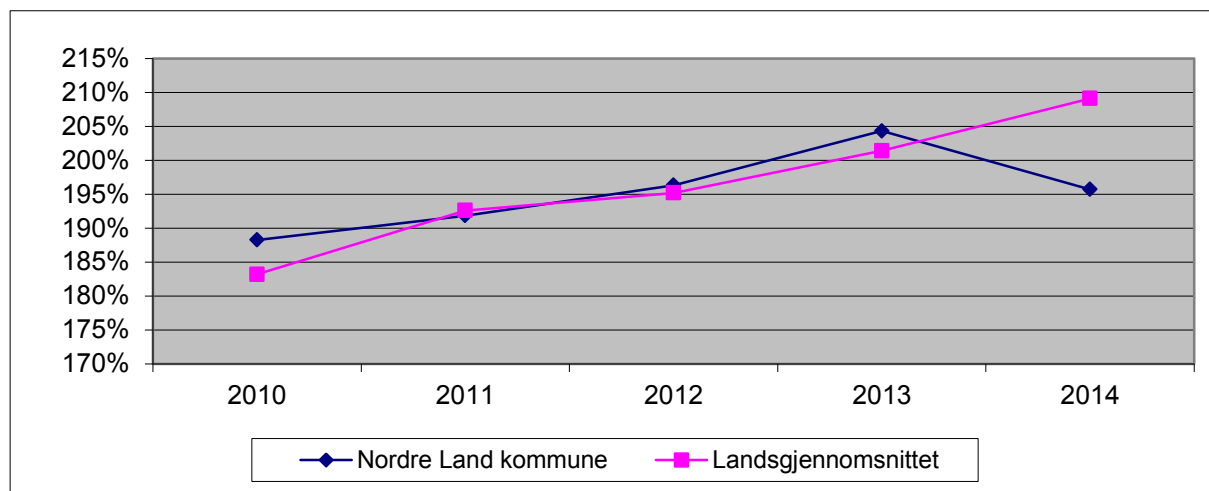
Utvikling i kommunens gjeld

Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. I brutto lånegjeld er all gjeld inkludert, også gjeld knyttet til selvkostområdene, startlån/formidlingslån og pensjonsforpliktelsen.

I Nordre Land kommune utgjør den langsiktige gjelden inklusive pensjonsforpliktelsen 195,72 % av brutto driftsinntekter i 2014. I 2013 var tallet 204,31 %. Gjennomsnittet for alle landets kommuner utenom Oslo er 209,1 %. For 2013 var det tilsvarende tallet 204,31 %.

For Nordre Land ble gjeldsgraden redusert i 2014, hvilket betyr at inntektene som skal dekke nedbetalingen av gjelden har økt mer enn den langsiktige gjelden. Faktisk så har den langsiktige gjelden blitt redusert i Nordre Land i 2014. Forutgående år har trenden i Nordre Land vært at den langsiktige gjelden har økt mer enn inntektene.

Grafen nedenfor viser utviklingen i nøkkeltallet de siste fem årene:

Som man ser av grafen gjorde gjeldsgraden en økning opp mot landsgjennomsnittet i 2011, og har deretter fulgt utviklingen i kommune-Norge generelt frem til 2013. I 2014 har Nordre Land kommune redusert den langsiktige gjelden og gjeldsgraden reduseres, mens landsgjennomsnittet fortsetter økningen i gjeldsgraden som man har sett de senere årene.

4.3. SENTRALE FØRINGER

4.3.1. STATSBUDSJETTET 2016

Regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på kr 7,3 milliarder, tilsvarende 1,7 %. Av veksten er kr 4,7 milliarder frie inntekter, det tilsvarer 1,4 prosent. Kr 0,5 mrd. er vekst i inntektene til fylkeskommune. Tallene er sammenlignet med inntektsnivået etter revidert nasjonalbudsjett. Av veksten i frie inntekter på kr 4,2 mrd. til kommunene, anslås det at merutgifter som følge av befolkningsutviklingen utgjør kr 1,7 mrd. og merutgifter til pensjon antas å være kr 900 mill. 0,4 mrd. av veksten i frie inntekter er begrunnet med satsing på rusomsorg, 0,2 mrd. til helsestasjoner og skolehelsetjenesten, og 0,4 mrd. til mer fleksibelt barnehageopptak. I tillegg til den anslåtte veksten i frie inntekter får kommunesektoren økt rammetilskudd til en ny time naturfag i grunnskolen. Regjeringen foreslår å øke timetallet i naturfag med én uketimer fra høsten 2016 på 5.-7. trinn. Forslaget er en del av Regjeringens realfagsstrategi og skal gi bedre tid til variert opplæring.

Innslagspunktet for refusjon av ressurskrevende tjenester øker med kr 10.000,- utover vanlig lønnsvekst, og for 2016 er innslagspunktet 1,081 mill. Kompensasjonsgraden er uendret på 80 %.

Kommunene vil fra 1. januar 2016 få en plikt til å sørge for øyeblikkelig hjelp døgnopphold for pasienter med somatiske sykdommer. Som følge av dette foreslås det at midler overføres fra Helse- og

omsorgsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene. Midlene fordeles etter pleie- og omsorgsnøkkelen.

Innenfor kommuneopplegget foreslås også økte midler til øremerkede tilskudd. Blant annet foreslås investeringstilskudd til 2 500 omsorgsplasser, forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene og 1 200 plasser på dagaktivitetstilbud for hjemmeboende med demens. Regjeringen har etablert ei tiltakspakke for økt sysselsetting med et engangstilskudd på kr 500 mill. til vedlikehold og rehabilitering av skoler og omsorgsbygg. I forbindelse med tilleggsproposisjonen om flyktninger ble denne redusert til kr 200 mill. og tiltakene skal rettes mot fylker med særlig stor økning i arbeidsledigheten.

I Kommuneproposisjonen 2016 ble det varslet at den kommunale skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene. For å kunne nå denne målsetningen foreslås det at den kommunale skattøren for 2016 settes opp med 0,45 prosentpoeng til 11,8 pst.

Regjeringen har tidligere fremmet forslag om å overføre skatteoppkreverfunksjonen fra kommunene til Skatteetaten. Ved Stortingets behandling ble regjeringen bedt om å belyse noen problemstillinger nærmere, blant annet knyttet til virksomhetsoverdragelse og ansattes rettigheter og forholdet til øvrige strukturendringer i Skatteetaten. Departementet har belyst disse spørsmålene ytterligere og saken er igjen omtalt i Statsbudsjettet for 2016 der Regjeringen foreslår å flytte skatteoppkreverfunksjonen fra kommunene til Skatteetaten fra 1. juni 2016.

4.4. ØKONOMISK MÅL

Nordre Land kommunestyre har fastsatt mål knyttet til økonomi som skal sikre at kommunens økonomiske situasjon styrkes og handlingsrommet økes. Økonomiplan 2014-2017 var første økonomiplan i Nordre Land med konkrete mål knyttet til kommunens økonomiske situasjon. Det var da mål på den mest sentrale størrelsen i kommuneregnskapet, netto driftsresultat, og en opptrapping av dette for og på sikt kunne komme opp mot anbefalt nivå for en sunn langsiktig kommuneøkonomi. Kommunestyret har også fastsatt mål for egenfinansieringsgrad for investeringer og mål på fondskapital som ble vedtatt i økonomiplan 2015-2018.

4.4.1. NETTO DRIFTSRESULTAT

Netto driftsresultat er den viktigste indikatoren for sunn økonomi i en kommune. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Det viser derfor hva kommunen har til disposisjon til avsetninger til fond eller overføring til investeringsregnskapet.

Til og med 2013 ble momskompensasjon fra investering inntektsført i driften, og påvirket derfor netto driftsresultat positivt. Da anbefalte Fylkesmannen at netto driftsresultat over tid burde ligge på minst 3 – 5 % av brutto driftsinntekter. Fra 2014 blir momskompensasjon fra investering inntektsført direkte i investeringsregnskapet. Ny anbefaling på anbefalt nivå på netto driftsresultat er 1,75 %.

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Måloppnåelse i planperioden

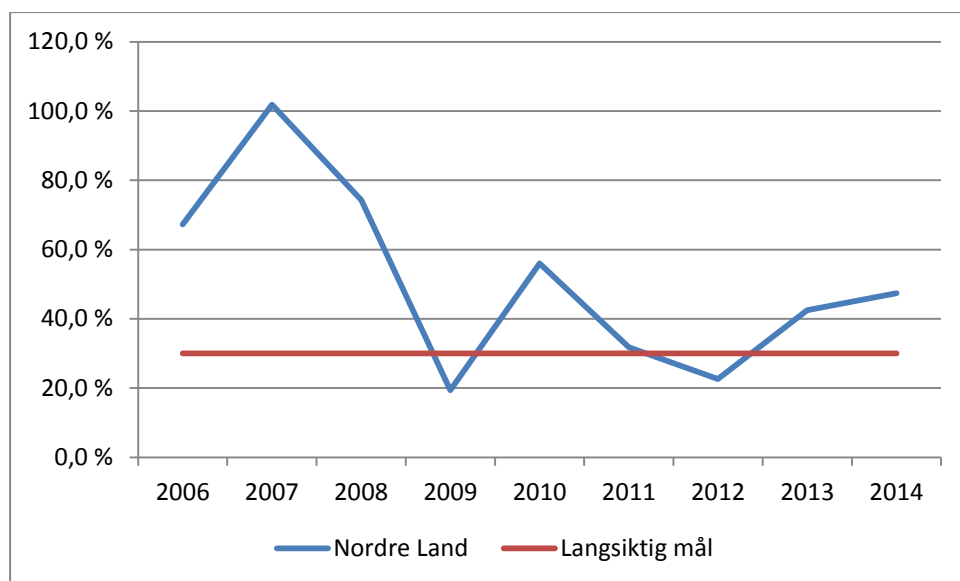
	2016	2017	2018	2019
Netto driftsresultat				
Mål	1,75	1,75	1,75	1,75
Måloppnåelse	Nei	Ja	Ja	Ja

4.4.2. EGENFINANSIERING AV INVESTERINGER

Investeringer i anleggsmidler kan finansieres ved frie inntekter i investeringsregnskapet, låneopptak, overføringer fra drift eller ved bruk av tidligere oppsparte midler på investeringsfond eller disposisjonsfond. I Nordre Land kommune har det frem til 2014 vært et ekspansivt investeringsnivå de siste årene. I alle år har en betydelig del av investeringene har vært finansiert med lån, og lånegjelden har derfor økt i takt med de høye investeringene som var frem til og med 2013. I denne perioden økte også rente- og avdragsbelastningen. Samtidig som kommunen hadde høy investeringstakt med mye lånefinansiering, ble også fondskapitalen betydelig redusert. Dette gjør at egenfinansieringen av investeringer må hentes ved frigjøring av driftsmidler, for så å overføre disse til investeringsbudsjettet.

I KOSTRA er det en indikator knyttet til bruk av lån i % av brutto investeringsutgifter. Det som ikke er bruk av lån er egenfinansiering.

Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringer:

Økonomisk mål nr.2:

Nordre Land kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer på minst 30 %.

Måloppnåelse i planperioden

	2016	2017	2018	2019
Egenfinansiering				
Mål	30 %	30 %	30 %	30 %
Måloppnåelse	Nei	Ja	Ja	Ja

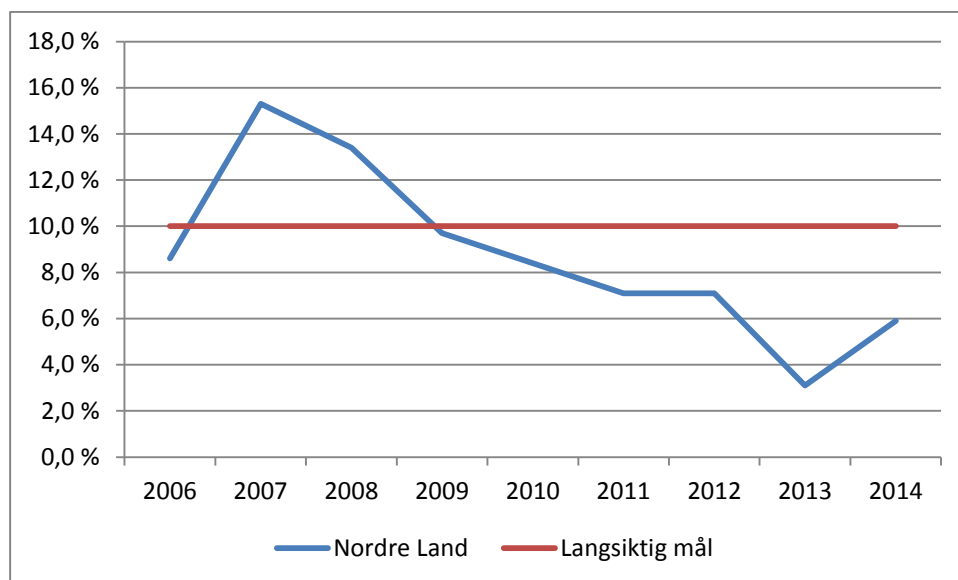
4.4.3. DISPOSISJONSFOND

Kommunens økonomiske soliditet og evne til å takle uforutsette hendelser vil i stor grad avhenge av de frie økonomiske reservene som kommunen har til rådighet. Kommunen bør ha fondsavsetninger som gjør at kommunen kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter. Kommunens fond består av disposisjonsfond, bundne driftsfond, bundne investeringsfond og ubundne investeringsfond. Det er disposisjonsfondet kommunen står fritt til å bruke, til ulike formål og både drift og investeringer og som følgelig er mest naturlig å sette mål for størrelsen på.

Evnen til å møte uforutsette hendelser og kunne foreta politiske satsninger bør justeres i takt med endringer i inntektsnivået i kommunen. I KOSTRA publiseres størrelsen disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter. Et mål knyttet til denne størrelsen er hensiktsmessig siden dette er offentlig tilgjengelig informasjon hvor tall til sammenligning også er tilgjengelig.

Fylkesmannen har anbefalt at disposisjonsfondet bør utgjøre 15 % av brutto driftsinntekter. Dette bør innarbeides som mål på sikt, men i første omgang bør disposisjonsfondet bygges opp til å utgjøre minst 10 %.

Grafen nedenfor viser utvikling i kommunens disposisjonsfond:

Utviklingen i Nordre Land kommunens disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter viser at disposisjonsfondet fikk et betydelig påfyll i 2007. Etter det har fondet blitt redusert vesentlig hvert år frem til 2013, og ligger etter utgangen på 2013 på 3,0 % av brutto driftsinntekter. I 2014 hadde Nordre Land kommune merinntekter fra eiendomsskatt som ble avsatt til disposisjonsfond, sammen med premieavviket som skal brukes i 2015 til å finansiere utgiftsføringen. Ved utgangen av 2014 var disposisjonsfondet 5,9 % av brutto driftsinntekter. Landsgjennomsnittet var 5,5 %.

Disposisjonsfondet er kommunens reserve eller sparekonto. Nordre Land kommune hadde ved utgangen av 2014 kr 33,37 mill. i disposisjonsfond. Av disse midlene har kommunestyret allerede disponert og avsatt midler til bestemte formål på kr 20,97 mill. Det generelle disposisjonsfondet er på kr 12,4 mill.

Økonomisk mål nr.3:

Disposisjonsfondet skal trappes opp, og ved utgangene av økonomiplanperioden 2016-2019 skal det være minst 6 % av brutto driftsinntekter.

Delmål 1: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 3 % i 2016.

Delmål 2: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 4 % i 2017.

Delmål 3: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 5 % i 2018.

Delmål 4: Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 6 % i 2019.

Måloppnåelse i planperioden

	2016	2017	2018	2019
Egenfinansiering				
Mål	3 %	4 %	5 %	6 %
Måloppnåelse	Nei	Ja	Ja	Ja

4.5. BUDSJETT 2016

4.5.1. SAMMENDRAG AV BUDSJETTSATSNINGER 2016

Fokuset i budsjettarbeidet for 2016 har vært å videreføre det gode tjenestenivået i Nordre Land kommune. Tjenestenivået fra 2015 er i all hovedsak videreført.

Det er i fra budsjett for 2016 avsatt midler til utvikling av samarbeidstiltak for å profilere og markedsføre Dokka videregående skole. Nordre Land kommune ønsker å bidra til å øke søkningen til Dokka videregående skole, slik at antallet elever ved skolen kan øke i årene som kommer. Kommunen vil både politisk og administrativt bidra til å synliggjøre skolen ovenfor potensielle elever, og kr 100.000,- er derfor avsatt til å bruke på satsningen årlig i planperioden.

Det er også prioritert midler til å kunne videreføre noe av markedsførings- og omdømmebyggingen som har startet opp i gjennom Ekte Landsby-prosjektet. Det er fra 2016-budsjettet innarbeidet midler til stillingsressurser til lokalsamfunnsutviklingsoppgaver og overordnede kommunikasjonsoppgaver. I tillegg er det avsatt midler i driften til å fortsette satsningen med Ekte Landsbyliv-arbeidet, også etter at prosjektet ble avsluttet i 2015. Disse midlene skal benyttes til å videreføre Landsbydugnaden, Landsbyråd, Landsbyfest, Entreprenørskap i skolen og fortsette markedsføringen og omdømmebyggingen som har startet opp i gjennom Ekte Landsby-prosjektet. Med disse prioriteringene kan arbeidet med å videreutvikle bolyst, skape gode møtearenaer og utvikle Nordre Land kommune og Landsbyen Dokka videre i fremtiden fortsette.

Nordsinni kirke har ikke vært malt siden 1999. I 2016-budsjettet er det avsatt midler til maling av kirken. I 2015 ble Haugner kapell malt. Disse prioriteringene i budsjettet bidrar til at Nordre Land kommune vedlikeholder kirkene i kommunen på en god måte, og ivaretar disse også for fremtiden.

Fra 2016 vil foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne som har behov for SFO-plass også etter 4. trinn, få tilbud om gratis SFO-plass fra 5.-7. trinn.

I forbindelse med budsjett 2016 er det også funnet midler til å kunne styrke NAV sine rammer. Ressurser for å få på plass flere plasser til arbeidspraksis og avklaringsplasser er prioritert, og samtidig har NAV fått økt sitt budsjett knyttet til bidrag til livsopphold og boutgifter. Disse utgiftspostene har økt vesentlig de siste årene, og fra 2016 har NAV et mer realistisk budsjett på disse postene. Med disse justeringene står NAV bedre rustet til å møte framtidige utfordringer.

Innen Omsorg og rehabilitering er det prioritert midler til å kunne øke stillingsprosenten til kreftsykepleieren, slik at kommunen nå vil ha en 100 % sykepleierressurs til kreftomsorg. Forekomsten av kreft i kommunen øker stadig og i tillegg blir behandlingen av sykdommen mer og mer kompleks. Å kunne styrke kreftomsorgen med en ekstra dag pr uke er derfor et svært viktig tilbud til innbyggerne i kommunen. Flere som er rammet av kreft vil kunne få den hjelpen de ønsker og de pårørende vil kunne få mer støtte og veiledning.

Brannvesenet får stadig flere typer oppdrag som krever ulik kompetanse. Det er derfor behov for økt kurs- og øvelsesaktivitet. Det er i budsjett for 2016 innarbeidet stillingsøkninger på brannkonstablene, slik at de skal kunne opprettholde den gode kvaliteten de har på alle typer oppdrag, og tilfredsstillende kravene til øvelser og opplæring som følger med mange nye oppgaver. Brannvesenet har blitt en sentral del av den akutte helseberedskapen og mengden oppdrag her har økt mye. Brannvesenet i Nordre Land foretar overflateredning, har hjertestarter, bidrar på flere typer ambulanseoppdrag, rykker ut ved akutt forurensning, har flomberedskap osv. Nordre Land brannvesen er Norges første brannvesen som er sertifisert til å sette I-gel tuber i forbindelse med livreddende førstehjelp, og ble landets første brannvesen som reddet liv med denne metoden. En økning av stillingsprosentene er prioritert for å opprettholde den gode kvaliteten på brannvesenet i Nordre Land.

Det er i budsjett for 2016 en økning i budsjettmidlene til vedlikehold av kommunale veier. Økt vintervedlikehold som følge av hyppig snøfall og skiftene temperaturer gir økt behov brøyting og strøing. For å opprettholde vegstandarden i Nordre Land både sommer og vinter, er derfor økning i midlene til vedlikehold prioritert.

4.5.2. FORUTSETNINGER VED FRAMSKRIVNINGEN

Budsjettet for 2016 bygger på budsjettet fra 2015, økt med antatt lønns- og prisstigning i 2015. Videre utover i økonomiplanperioden fremskrives forutgående års budsjett med en antatt deflator (veid lønns- og prisvekst) for året, det vil si at budsjett 2017 bygger på budsjett 2016 fremskrevet med deflator på 2,7 %. I tillegg innarbeides konsekvensjusteringer, det vil si økonomiske endringer som følge av allerede fattede politiske vedtak og økonomiske endringer som følge av endringer som kommunen eller den enkelte enhet ikke kan påvirke.

Ved framskrivning av budsjettet for 2016 er det lagt til grunn en prisstigning i 2015 på 2,7 % og lønnsvekst i 2015 på 2,7 % i tråd med forventningene i statsbudsjettet. For 2016 er det lagt til grunn en lønnsvekst på 2,7 %. I 2017 er det mellomoppgjør, men Statistisk sentralbyrå (SSB) forventer samme lønnsvekst som i hovedoppgjøret i 2016. I 2018 er prognosene for lønnsoppgjøret 3,4 %. Den årlige lønnsøkningen påvirker både størrelsen på den sentrale lønnsporten og ved framskrivning av enhetenes rammer for påfølgende år.

Pensjonskostnaden i Statens Pensjonskasse (gjelder for lærere) for 2016 er 11,15 %. Denne satsen videreføres i planperioden. For øvrige kommunalt ansatte som er del av pensjonsordningen i Kommunal Lands Pensjonskasse KLP, er satsen holdt uendret fra 2015 på 17 %. Denne satsen ligger til grunn i hele økonomiplanperioden.

Forventet premieavvik 2016 er kr 12,5 mill. Det er lagt opp til en avsetning til disposisjonsfond av det positive premieavviket, for dekning av utgiftsføringen i 2017.

4.5.3. KOMMUNEBIDRAGET

Hovedansvar	Tekst	B 2015	B 2016	B 2017	B 2018	B 2019
Skatt	Skatt på inntekt og formue	-116 004	-124 750	-128 867	-132 919	-137 306
Skatt	Naturressursskatt	-7 000	-7 800	-7 800	-7 800	-7 800
Skatt	Eiendomsskatt	-35 200	-33 000	-30 000	-24 300	-16 800
Rammetilsk.	Rammetilskudd	-225 331	-228 009	-233 009	-238 009	-243 009
Rammetilsk.	Statl. kompensasjonstilskudd	-2 700	-2 800	-2 600	-2 500	-2 450
Renter	Renter på lån	9 373	8 752	9 440	9 927	10 415
Renter	Renter på formidlingslån	-850	-950	-950	-950	-950
Renter	Renter - ansvarlig lån	-3 500	-4 200	-4 200	-4 200	-4 200
Renter	Renter på fond/alternative plassering	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Renter	Renter - bankinnskudd	-1 700	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Avdrag	Avdrag på lån	15 208	16 509	17 509	18 509	19 509
Fond	Bruk av disp.fond	0	0	0	0	0
Fond	Avsetning til disposisjonsfond	4 000	4 700	8 214	6 610	7 424
Overf. Inv.regn.	Overføring til inv.regnsk.	2 767	1 750	2 675	1 995	1 935
	Sum kommunebidrag	-362 437	-372 298	-372 088	-376 137	-375 732

Det er summen av kommunebidraget som skal fordeles enhetene til å dekke framskrivninger av budsjettet med lønns- og prisveksten, konsekvensjusteringer og nye tiltak.

For Nordre Land kommune er det beregnet skatteinntekter fra formues- og inntektsskatt samt naturressursskatten for 2016 på kr 132.550 mill. Dette er en økning på over kr 9,5 mill. sammenlignet med opprinnelig budsjettet for 2015. Beregnede skatteinntekter videre i planperioden er beregnet ut fra en årlig vekst i Nordre Land kommunes formues- og inntektsskatt på 3,3 %.

Nordre Land kommunes rammetilskudd for 2016 er fremkommet ved bruk av KS-prognosemodell, korrigert for lokal skatteinnngang. Rammetilskuddet for 2016 er beregnet til kr 227.051 mill. I dette rammetilskuddet er det trukket ut kr 958.000,- som følge av regjeringen sitt forslag om statliggjøring av skatteoppkreveren fra 1/6-2016. En eventuell statliggjøring er ikke hensyntatt i rammene, og summen legges derfor på rammetilskuddet til saken er avklart. Dette gir et rammetilskudd på totalt kr 228.009 mill. Til sammenligning ble rammetilskuddet for 2015 opprinnelig budsjettet med kr 225.331 mill. Utgiftsutjevningen og innbyggertilskuddet for 2016 er basert på folketallet pr 1.7.2015, mens inntektsutjevninga blir utbetalt basert på folketallet pr 1.1.2016. Dette betyr at det er en viss usikkerhet knyttet til størrelsen på det endelige rammetilskuddet. Sammenlignet med 2015 vil summen av skatter og rammetilskudd øke fra 348 335 mill. i 2015 til kr 360.559 mill. i 2016.

Rammetilskuddet videre utover i planperioden fra 2017 og utover, er beregnet med utgangspunkt i det beregnede tilskuddet i KS prognosemodell basert på Statsbudsjettet for 2016, med en årlig framskrivning.

Budsjetterte eiendomsskatteinntekter er i 2016-budsjettet satt til kr 33 mill. Dette er i henhold til inntektene fra 2015. Kr 16,8 mill. er knyttet til verker og bruk og kr 16,2 mill. er knyttet til andre skatteobjekter som bolig- og fritidseiendommer, næring og tomter. Budsjettforslaget viderefører alminnelige eiendomsskattesatsen på 7 promille i planperioden. Denne benyttes på verker og bruk og næringseiendommer. For bolig- og fritidseiendommer samt ubebygde tomter ligger det inne en videreføring av differensiert eiendomsskattesatsen på 2,5 promille i 2016. Fra 2017 er satsen på bolig- og fritidseiendommer samt ubebygde tomter redusert til 2 promille. Fra 2018 er det henyntatt en inntektsreduksjon knyttet til et bunnfradrag på bolig- og fritidsboliger på kr 500.000,-. Fra 2019 er det kun eiendomsskatteinntekter fra verker og bruk som ligger inne i planen.

Ved beregning av renter og avdrag på innlån for 2016 er det tatt utgangspunkt i faktiske lånemasse og at renten for 2016 blir tilsvarende renten pr oktober 2016. På nibor-lånene ligger renten på ca. 1,6 % (avhengig av dagen renten settes). P.t-renten i Husbanken er 2,089 % og i Kommunalbanken er den 1,75 %. Det forutsettes et låneopptak til investeringer mot slutten av året, og det er derfor ikke tatt høyde for renter og avdrag knyttet til dette låneopptaket i 2016 før i 2017-budsjettet. Det er budsjettet med å låne kr 10 mill. i Husbanken til videreutlån. Dette lånet antas å bli tatt opp før på året, slik at det ligger inne ett avdrag og renter for halve året inne.

Renteinntekter knyttet til formidlingslån er budsjetter med bakgrunn i regnskapsførte inntekter på området for 2014. Nivået er videreført for hele økonomiplanperioden.

Budsjetterte renteinntekter på gitt ansvarlig lån er budsjettert med 7,0 % avkastning av totalt ansvarlig lån på 60 mill. Det er en økning fra tidligere lån, da det ble vedtatt å øke lånerammen med kr 10 mill. i mai 2015. Det er derfor lagt inn en inntektsøkning på kr 700.000,-, slik at budsjetterte inntekter nå er kr 4,2 mill. for hele økonomiplanperioden 2016-2019.

Renter på fond/alternative plasseringer er holdt på nivå med 2015-budsjettet, da det ble økt med med kr 500.000,-. Dette er gjort med bakgrunn i god avkastning på alternative plasseringer siste årene.

Budsjetterte renter på bankinnskudd er satt til kr 1 mill., ned kr 700.000,- sammenlignet med budsjett 2015. Nordre Land kommune har hatt vesentlig lavere likviditeten de siste årene. Dette sammen med lavere styringsrente medfører lavere renter på bankinnskudd. I tillegg utløper Nordre Land kommunes gjeldende hovedbankavtale i 2016. Gjeldene avtalen har svært gode rentebetingelser, og det er ikke realistisk å anta at man vil kunne oppnå en så god rente fremover.

Rentekompensasjonstilskuddet er et tilskudd knyttet til utbyggingen av skoler (barneskoleutbyggingen i forbindelse med reform 97), omsorgsboliger, sykehjem og senest rentekompensasjon ved utbedring av kirkebygg. Tilskuddet er en kompensasjon for deler av rente- og avdragsutgifter kommunene påføres ved utbygginger innen sektorene. Kompensasjonstilskuddet er beregnet til kr 2,8 mill. i 2016. Beregningene er fortatt ut fra inntektene i 2014, med en trinnvis reduksjon videre utover i økonomiplanperioden.

4.5.4. ENHETENES RAMMER

Nedenfor følger en samlet oppstilling over de konsekvensjusteringer, nye tiltak og kutt som er lagt inn i den enkelte enhets rammer i økonomiplanperioden 2016-2019. De økonomiske utfordringene i økonomiplanens år 2 til 4, er fordelt på den enkelte enhet og administrasjonen for å synliggjøre kuttbehovene som ligger utover i planperioden.

POLITISK STYRING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	4 007 000			
Framskrevet ramme	4 173 000	4 062 812	4 275 401	4 093 622
Konsekvensjusteringer				
Konsekvensjusteringer av valg	-215 000	215 000	-215 000	215000
Økt budsjett kontrollutvalget (anslått)	40 000			
Nye tiltak				

Utviklingsmidler til samarbeidstiltak med Dokka videregående skole	100 000			
Salderingstiltak				
Bruk av DA-midler til finansiering av satsning DVGS	-100 000			
Årlig effektiviseringskrav	-42 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-115 000	-74 000	-127 000
KORRIGERT RAMME	3 956 000	4 163 000	3 986 000	4 182 000

Det arrangeres valg hvert andre år, og rammene for politisk styring blir endret i forhold til dette. Valggjennomføring beregnes til om lag kr 215.000,-.

Kontrollutvalgets budsjett innebærer en øning av kontrollutvalgets ramme med kr 40.000,-, og er konsekvensjustert inn.

Det er satt av kr 100.000,- i midler for å gjennomføre en satsning på markedsføring av Dokka videregående skole. Midlene skal benyttes til andre tiltak som kan bidra til økt søkning og flere elever på Dokka videregående. Den kommunale satsningen skal skje i nært samarbeid med skolen. Midlene skal finansieres av DA-midler.

TILLEGGSSBEVILGNINGER

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	-40 000			
Framskrevet ramme	365 000	18 486	-1 522 014	-3 103 594
Salderingstiltak				
Reduksjon folkehelsemidler	-130 000			
Forventet merinntekt vertskommunetilskudd	-217 000			
Omstillingsprosjekt		-1 500 000	-1 500 000	
KORRIGERT RAMME	18 000	-1 482 000	-3 022 000	-3 104 000

Hovedutvalg for levekår har i noen år delt ut midler til folkehelseiltak etter søknad. Potten som hovedutvalget har til fordeling, reduseres med kr 130.000,-, fra kr 300.000,- til kr 170.000,- fra 2016.

I forbindelse med den ekstraordinære flyktningkrisen er det etablert et midlertidig flyktningmottak i Nordre Land kommune. Etableringen gir tilskudd til kommunen som vertskommune, for å dekke kommunens utgifter knyttet til de tjenestene som er kommunens ansvarsområde. En del av tilskuddet inntektsføres som en forventet merinntekt på dette området.

I henhold til omstillingsprosjektet som ble vedtatt i forbindelse med Handlings- og økonomiplan 2015-2018, er det lagt inn en årlig innsparing på kr 1,5 mill. I 2016 er innsparingen fordelt enhetene som en del av budsjettprosessen. Reduksjonen i rammer videre i planperioden er lagt inn på politisk ansvarsområdet. Etter hvert som reduksjonen foretas i organisasjonen, bli den enkelte enhets rammer redusert mot denne posten på politisk ansvarsområde.

SENTRAL LØNNSPOTT

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	3 225 000			
Framskrevet ramme	3 310 000	4 435 613	5 780 983	6 976 411
Korrigert lønnsnett i hht. antatt årlig lønnsvekst	1 009 000	1 192 917	1 012 168	-908 759
KORRIGERT RAMME	4 319 000	5 629 000	6 793 000	6 068 000

Lønnsnetten er beregnet ut fra Statsbudsjettet sitt anslag for forventet lønnsvekst i 2016 på 2,7 %. Beregnet overheng er 1,01 %. Det er lagt opp til at oppgjøret har virkning fra 1. mai. Pensjon og arbeidsgiveravgift som ved framskrivningen. Forventet lønnsvekst videre i planperioden er 2,7 % i 2016, 3,1 % i 2017, 3,4 % i 2018 og 3,0 % i 2019 med tilsvarende overheng og virkedato.

SENTRALADMINISTRASJONEN

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	31 106 000			
Framskrevet ramme	31 584 000	32 523 036	31 897 566	31 570 980
Konsekvensjusteringer				
Komtec - eiedomsskattemodul	88 000			
Visma Familia - nytt fagsystem etablert i 2015	21 000			
Visma Flyktning - nytt fagsystem etablert i 2015	73 000			
Imageshop - bildedatabase	18 000			
Nasjonal tjenestekatalog - driftskostnader	42 000			
Bortfall av refusjon fra KS	275 000			
Økt stillingshjemmel fra 50 % til 100 %, Næringsrådgiver	325 000			
Vakant stilling Plan og utviklingsrådgiver i 2015	600 000			
K-sak 29/15 Ekte Landsbyliv- sluttrapport	425 000			
40 % stillingshjemmel etter omplassering	200 000			
Regional kartløsning (økte utgifter fra 140.000 til 268.000)	128 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, redusert tilskudd	-252 000			
Vannområdet Randsfjorden	57 000			-57 000
Nye tiltak				
Kompetanseheving/e-læringsplattform for ansatte	84 000			
Salderingstiltak				
Plan- og utviklingsrådgiver vakant i 2016	-600 000			
Omprioritering innenfor egne rammer til E-læring	-84 000			
Årlig effektiviseringskrav, reduksjon i diverseposter	-316 000			
Reduksjon diverse utgiftsposter	-500 000			
Reduksjon årsverk	-500 000			
Rådmannens mål om effektivisering i planperioden		-600 000	-600 000	
Salderingsutfordring utover i perioden		-864 550	-558 000	-957 000
KORRIGERT RAMME	31 668 000	31 058 000	30 740 000	30 557 000

IKT dekker lisenskostnadene til fagsystemene, og fra 2016 er det økte lisenskostnader som følge av ny eiendomsskattemodul i fagsystemet Komtek, anskaffelse av Visma Familia i Land barnevernstjeneste, Visma

Flyktning hos Nordre Land læringscenter, samt årlige kostnader knyttet til en bildedatabase fra Imageshop og bruk av Nasjonal tjenestekatalog.

Kompensasjon for bortfall av refusjon gjelder et tilskudd fra KS som kommunen mottok i forbindelse med inntak av ekstra læringer for noen år siden. Budsjettposten er videreført, men KS har sluttet å gi ut denne typen tilskudd. Budsjettposten må derfor settes til 0,-.

Økt stillingshjemmel Næringsrådgiver (fra 50 til 100 %), med lokalsamfunnsutviklingsoppgaver som «Ekte landsbyliv»/Landsbyen Dokka og overordna kommunikasjonsoppgaver. Finansiert 50 % fra næringsfondet (som i dag) og i 2015 finansiert 50 % med prosjektmidler. Økonomisk konsekvens var kr 0,- i 2015. Fra 2016 styrkes Sentraladministrasjonens ramme med 50 % (325.000,-).

I forbindelse med budsjett 2015 ble det vedtatt at Plan og utviklingsrådgiverstillingen skulle holdes vakant i 2015. Det er i F-sak 95/15 vedtatt at Plan- og utviklingsrådgiverstillingen i sentraladministrasjonen fjernet fra og med 2016. Lønnsmidlene fjernes derfor fra 2016.

I K-sak 29/15 om behandlingen av sluttrapporten fra Ekte Landsbyliv-prosjektet ble det vedtatt at det skulle innarbeides midler i driften til å fortsette satsningen med Ekte Landsbyliv-arbeidet, også etter prosjektperioden. Det er derfor innarbeidet kr 425.000,- i rammen til Sentraladministrasjon. Disse midlene skal benyttes til å videreføre Landsbydugnaden, Landsbyråd, Landsbyfest, Entreprenørskap i skolen og fortsette markedsføringen og omdømmebyggingen som har startet opp i gjennom Landsby-prosjektet.

Nordre Land kommune sine utgifter til en regional kartløsning øker med kr 128.000,- fra 2016. Denne utgiften ligger på IKT-avdelingen og IKT-budsjettet må derfor økes tilsvarende. Det er her snakk om Nordre Lands andel av fellesutgiftene i geodatasamarbeidet i Gjøvikregionen. Utgiftene dreier som om programvarelisenser til kartprogrammer og kjøp av tjenester til ekstern drifting av kartsere, programvare, webkart m.m. Utgiftene for 2016 er i henhold til langtidsbudsjettet. Utgiftene i 2014 og 2015 var noe mindre fordi en har brukt av oppsparte midler og tilskuddsmidler.

I F.admin-sak 3/15 ble det vedtatt at kantina i Rådhuset skal driftes under kjøkkenet på Landmo, som et prøveprosjekt i ett år. Med intern drift vil man ikke lenger utbetalt driftstilskudd, og rammen på fellesutgifter kan da reduseres med kr 252.000,-, tilsvarende det årlige tilskuddet.

Rammen til Sentraladministrasjonen økes med kr 57.000,- knyttet til Vannområdet Randsfjorden. Kommunene skal fra 2016 ta over sekretærfunksjonen i samarbeidet, noe som vil medføre noe økte utgifter.

Det har lenge vært etterspurt en kompetanseheving/e-læringsplattform som kan benyttes til kursing av nyansatte og ansatte for øvrig i Nordre Land kommune i både sentralt og fagspesifikt regelverk. En del lover og forskrifter stiller krav til opplæring samt dokumentasjon om innhold og gjennomført opplæring. Det verktøy som skal anskaffes gjør det enkelt å lage korte læringssekvenser hvor man enkelt kan følge opp faktisk gjennomføring, sikrer dokumentasjon på gjennomføringen og foreta eventuelle tester. Anskaffelsen skal foretas innenfor eksisterende rammer på Sentraladministrasjonen, som en omprioritering i 2016.

Sentraladministrasjonen betaler noen fellesutgifter for organisasjonen. Ved å redusere noe på fellesutgifter som annonsering, konsulentbistand o.l., samt reduksjon i andre budsjettposter for Sentraladministrasjonen, vil man kunne spare kr 816.000,- fra 2016. Reduksjonene vil ikke gå vesentlig ut over de tjenestene som ytes til enhetene.

Sentraladministrasjonen skal i 2016 reduseres med ytterligere ett årsverk og spare kr 500.000,-. Reduksjoner vil forsøkes tatt ved naturlig avgang. Dette vil medføre at kvaliteten på servicen til enhetene og politisk nivå vil bli redusert, og det vil kunne medføre at enkelte oppgaver må prioriteres bort.

NÆRING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015 fremskrevet	-10 029 000			
Fremskrevet ramme	-10 159 000	-9 974 000	-8 974 000	-8 974 000
Reduksjon i konsesjonskraftsinntektene	185 000	1 000 000		
KORRIGERT RAMME	-9 974 000	-8 974 000	-8 974 000	-8 974 000

Nordre Land kommune har 39,8866 GWh i konsesjonskraft. For 2016 er det budsjettert med en salgspris på konsesjonskraften på 25 øre/kWh. Konsesjonskraftprisen (kjøpsprisen) er antatt lik OED-prisen for 2015, 10,6 øre/kWh.

KIRKELIGE FORMÅL

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015 KIRKELIGE FORMÅL	5 599 000			
HERAV OVERFØRT KIRKELIG FELLESRÅD 2015	5 131 000			
Framsikret ramme	5 750 000	5 897 034	5 636 176	5 683 418
Av dette overføring til kirkelig fellesråd	5 270 000			
Maling, Nordsinni kirke	-200 000			
Nye tiltak				
Maling av Nordsinni kirke (Haugner blir tatt i 2015)	250 000	-250 000		
Salderingstiltak				
Redusert innleie av ekstrahjelp	-58 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-159 000	-102 000	-176 000
KORRIGERT RAMME	5 742 000	5 488 000	5 534 000	5 507 000

Fellesrådet fikk kr 200.000,- til maling av Nordsinni kirke i 2015-budsjette. Siden dette var et engangstiltak for 2015, må disse midlene ut igjen fra budsjettet for 2016. Fellesrådet prioriterte maling av Haugner kapell i 2015, og det er derfor gitt midler i budsjett 2016 til maling av Nordsinni kirke.

Effektiviseringskravet på fellesrådet vil medføre reduserte overføringer fra Nordre Land kommune. Konsekvensen av reduserte overføringer er at fellesrådet må redusere innleie av ekstrahjelp til stell av kirkegårdene.

SKOLENE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	57 023 000			
Framsikret ramme	58 491 000	58 981 637	59 778 589	61 516 273
Konsekvensjusteringer				
Økt timetall ungdomstrinnet (5/12 virking i 2015)	105 000			
Gjesteelever i andre kommuner, DBS	600 000			
Ekstra naturfagstime 5. - 7. trinn	40 000	100 000	120 000	120 000

Nye tiltak				
Gratis SFO for barn med nedsatt funksjonsevne etter 4. trinn	25 000			
Salderingstiltak				
Justert norm for bemanning SFO	-150 000			
Økt betaling SFO	-225 000			
Økt betaling mat SFO	-200 000			
Opphør av gratis frukt og grønnsaker	-230 000			
Redusert vikarinneleie	-400 000			
Reduksjon 2,2 årsverk fra skoleåret 2016/2017	-625 000	-875 000		
Salderingsutfordring utover i perioden		-1 599 000	-1 034 000	-1 771 000
KORRIGERT RAMME	57 431 000	58 207 000	59 899 000	61 636 000

Fra høsten 2015 økte timetallet på ungdomstrinnet, og økningen i budsjett 2016 vil da sørge for helårsvirkning av tiltaket.

Dokka barneskole opplever økte utgifter til betaling for gjesteelever i andre kommuner. Foreløpig antas en merutgift fra 2016 på kr 600.000,-.

Regjeringen foreslår å øke timetallet i naturfag med én uketime fra høsten 2016 på 5.-7. trinn som en del av Regjeringens realfagsstrategi. Dette skal gi bedre tid til variert opplæring. I Nordre Land vil økningen bli lagt til 5. trinn. Rammen til skolene må økes med kr 40.000,- i 2016 for å finansiere økningen, med en helårsvirkning fra 2017-budsjettet.

Fra 2016 er det vedtatt at barn med funksjonshemninger som har behov for SFO etter 4. trinn, skal få gratis SFO 5. -7. trinn.

En justering av bemanningsnormen på SFO innebærer følgende endring:

Bemanning	Antall barn Gjeldende bemanningsnorm	Antall barn Forslag til ny bemanningsnorm
1	1 - 8	1 - 10
2	9 - 24	11 - 29
3	25 - 36	30 - 45
1	Pr.15. barn videre	Pr.15. barn videre

Denne justeringen antas å ville kunne gi en innsparing på kr 150.000,-. Dette vil kunne medføre færre tilpassede aktiviteter og mindre kontroll og oversikt over barnegruppa.

Ved å øke satsen for full plass på SFO til kr 2.765,- pr mnd. (a 10 måneder) antas å ville kunne gi en inntektsøkning på kr 225.000,- (avhenger av antall påmeldte totalt og antall med full plass).

Matpengesatsen foreslås økt til kr 300,- pr mnd. for mat hver dag. Kostnadene til personell og varer er betydelig høyere enn det som tas inn i form av matpenger.

I forbindelse med budsjett 2014 vedtok formannskapet å opprettholde ordningen med gratis frukt og grønt i skolene i Nordre Land, til tross for at den statlige finansieringen av ordningen opphørte. De tre grunnskolene i

Nordre Land bruker ca. kr 230.000,- årlig på innkjøp av frukt og grønt til ordningen. For å kunne skjerme den direkte undervisningen, opphører ordningen i dagens form og det innføres abonnementsordning med foreldrebetaling på linje med skolemilk-ordningen som er i regi av Tine.

For å kunne foreta reduksjonene i skole, men samtidig skjerme direkte undervisning, kuttet kr 400.000,- til vikarinneleie. Dette betyr at skolene i noe mindre grad enn tidligere kan leie inn vikar ved korttidssykdom og annet korttidsfravær. Skolen må da organisere undervisningen mer på tvers, samt at allerede tilgjengelige assistentressurser må fungere som vikar for læreren ved fravær. Dette vil kunne medføre noe mindre voksenteitet ved fravær, men de voksne som er tilstede vil være kjente for barna og ofte kunne ha en tilknytning til trinnet, sammenlignet med en vilkårlig innleid vikar.

Den resterende reduksjonen på kr 625.000,- vil måtte foretas som reduksjon i lønn faste stillinger. Stillinger for skoleåret 2015/2016 er besatt og organiseringen er lagt. Reduksjoner er derfor først realistisk fra neste skoleår. Det vil bli forsøkt foretatt reduksjoner der det er mulig snarest, men full virkning vil ikke være mulig før høsten 2016. Dette vil derfor medføre en reduksjon på ca. 2,2 årsverk fordelt på de tre grunnskolene. Konsekvensene for alle skolene blir noe redusert lærerressurs. Dokka barneskole må blant annet vurdere inndelingen på trinnene, i tre eller to klasser, og der det beholdes tre klasser vil en noe redusert lærerressurs gi mindre mulighet for en ytterligere deling eller tilrettelegging på disse trinnene. Ut fra fokuset på tidlig innsats vil det bli prioritert deling på de laveste trinnene på barneskolen. Tilpasset undervisning og assistentbruk må også vurderes. Hvis dette må reduseres noe, kan det medføre flere vedtak om spesialundervisning.

NORDRE LAND LÆRINGSSENTER

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	561 000			
Framskrevet ramme	679 000	690 144	689 117	695 279
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-7 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-19 000	-12 000	-21 000
KORRIGERT RAMME	672 000	671 000	677 000	674 000

Nordre Land læringscenter har liten nettoramme siden enheten sitt arbeid i stor grad er finansiert av statlige tilskudd som Integreringstilskudd og pr. capitatilskudd knyttet til flyktninger. Det er ingen endringer i nettorammen utover effektiviseringskravet.

SKOLESKYSS

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	3 197 000			
Fremskrevet ramme	3 289 000	3 377 803	3 469 206	3 562 663
KORRIGERT RAMME	3 289 000	3 378 000	3 469 000	3 563 000

Budsjett 2015 framskrevet med en forventet prisvekst på 2,7 %.

TORPA BARNEHAGE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2014	9 499 000			
Framskrevet ramme	9 749 000	9 994 764	9 992 710	10 087 194
Konsekvensjusteringer				
Endringer i foreldrebetaling fra 01.05.2015	80 000			
Salderingstiltak				
Reduksjon i assistentbemanningen	-97 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-265 000	-171 000	-294 000
KORRIGERT RAMME	9 732 000	9 730 000	9 822 000	9 793 000

Det er vanskelig å anslå reduksjonen i foreldrebetaling for 2016 som følge av endringer foreldrebetalingen, men basert på foreløpig beregninger som tar utgangspunkt i søknader for inneværende barnehageår, er det grunn til å anta en reduksjon i størrelsesorden kr 80.000,- i Torpa barnehage. Barnehagen kompenseres for inntektsbortfallet.

En reduksjon på kr 99.000,- vil foretas på assistentbemanning. Dette vil medføre redusert voksnetthet i barnehagen.

DOKKA BARNEHAGE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	19 574 000			
Framskrevet ramme	20 100 000	20 713 563	20 709 455	20 903 558
Konsekvensjusteringer				
Endringer i foreldrebetaling fra 01.05.2015	270 000			
Salderingstiltak				
Reduksjon 50 % assisten	-201 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-549 000	-355 000	-609 000
KORRIGERT RAMME	20 169 000	20 165 000	20 354 000	20 295 000

Det er vanskelig å anslå reduksjonen i foreldrebetaling for 2016 som følge av endringer foreldrebetalingen, men basert på foreløpig beregninger som tar utgangspunkt i søknader for inneværende barnehageår, er det grunn til å anta en reduksjon i størrelsesorden kr 270.000,- i Dokka barnehage. Barnehagen kompenseres for inntektsbortfallet.

En reduksjon på kr 201.000,- vil foretas som en reduksjon tilsvarende 50 % assistentstilling. Dette vil medføre redusert voksnetthet i barnehagen.

NORDSINNI BARNEHAGE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	5 414 500			
Framskrevet ramme	5 566 500	5 659 797	5 655 689	5 707 039
Konsekvensjusteringer				
Salderingstiltak				

Reduksjon i assistentressurser	-56 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-153 000	-99 000	-170 000
KORRIGERT RAMME	5 511 000	5 507 000	5 557 000	5 537 000

En reduksjon på kr 56.000,- vil foretas ved at det ikke foretas ansettelse ved permisjoner eller andre vakanser. Nordsinni barnehage har noe færre barn kommende år, og reduksjonen får derfor liten konsekvens i 2016.

GENERELL BARNEHAGE- OG SKOLE ADMINISTRASJON

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	2 102 000			
Framskrevet ramme	2 173 000	2 352 857	1 944 111	1 956 435
Bruk av fond, IKT-midler i skolen	140 000			
Salderingstiltak				
IKT-plan for skole, avslutning av IKT-løft		-400 000		
Reduksjon diverseposter	-22 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-60 000	-39 000	-67 000
KORRIGERT RAMME	2 291 000	1 893 000	1 905 000	1 889 000

I 2015-budsjettet ble det vedtatt at kr 140.000,- av de kr 400.000,- som skolene fikk til IKT-plan i skolen, skulle finansieres av et fond avsatt på skole. Fondfinansieringen var ettårig, og forutsatt at IKT-satsningen skal opprettholdes på kr 400.000,-, må rammen økes med kr 140.000,-.

Det årlige effektiviseringskravet tas som reduksjon i diverseposter på hele området, uten store konsekvenser for tjenesteytingen.

KULTURSKOLE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 201	2 485 000			
Framskrevet ramme	2 555 000	2 597 283	2 594 202	2 616 796
Konsekvensjusteringer				
Nye tiltak				
Salderingstiltak				
Reduserte lønnsutgifter	-26 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-71 000	-46 000	-79 000
KORRIGERT RAMME	2 529 000	2 526 000	2 548 000	2 538 000

Kulturskolens ramme for 2015 viste seg å være for liten sammenlignet med faktiske lønnsutgifter. Det ble derfor foretatt en varig reduksjon i sangpedagogstillingen i 2015, for at enheten ikke skulle komme i samme situasjon i 2016. I stillingsreduksjonen foretatt i 2015 ble det også tatt høyde for et ytterligere kutt på kr 26.000,- fra 2016. Reduksjonen vil ikke medføre ytterligere kutt i 2016, utover tilpasningene foretatt i 2015.

NAV

	2016	2017	2018	2019
Rammer 2015	6 521 000			
Framskrevet ramme	6 705 000	8 506 641	8 548 748	8 658 637
Konsekvensjusteringer				
Økte utgifter Kriesesenter	145 000			
Nytt tiltak				
Økte behov livsopphold og boutgifter	1 200 000			
Ressurser til flere plasser til avklaring, arbeidspraksis.	300 000			
Salderingstiltak				
Årlig effektiviseringskrav	-67 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-183 000	-118 000	-203 000
KORRIGERT RAMME	8 283 000	8 324 000	8 431 000	8 456 000

Nordre Land kommune sine utgifter til Kriesesenteret på Gjøvik har de siste årene økt mer enn framskrivingen, og rammene til NAV økes derfor slik at budsjettet til denne utgiften blir i tråd med faktiske utgifter.

NAV har hatt merforbruk de siste årene knyttet til utbetalinger av økonomisk sosialhjelp og dekning av boutgifter. I rammetildelingen for 2016 er det en økning av rammen med kr 1.200.000,- til livsopphold og boutgifter. Rammen økes ikke fullt opp til tidligere års merforbruk på området, så enheten må fortsatt jobbe aktivt med redusere både bidragenens størrelse og varighet, samt ha en bevisst holdning til å få brukerne over på andre ytelser via statlige virkemidler og tiltak.

Enheten får økt sine rammer med kr 300.000,- for å ha ressurser til å kunne tilby flere plasser til avklaring og arbeidspraksis til sine tjenestemottakere. Dette i tråd med Nordre Land-modellen vedtatt i K-sak 40/15.

FAMILIE OG HELSE

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	39 546 000			
Framskrevet ramme	40 704 000	41 663 336	41 645 877	42 032 029
Konsekvensjusteringer				
Ansettelse av logoped fra august 2015	300 000			
Fjorårets salderingstiltak salg av tjenester psykolog	100 000			
Økning utgifter til GIL	96 000			
Salderingstiltak				
Redusert vikarbruk, inventar og utstyr, kurs osv.	-507 000			
Reduksjon helsesøsterstilling	-125 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-1 112 000	-719 000	-1 232 000
KORRIGERT RAMME	40 568 000	40 551 000	40 927 000	40 800 000

I budsjettet for 2015 ble det lagt inn 7/12 virkning av logopedstillingen. Helårvirkning må innarbeides i budsjettet fra 2016, og utgjør kr 300.000,-.

I budsjettet for 2015 ble det lagt inn en inntektsforventning knyttet til at kommunepsykologen skal skrive sakkyndig vurdering psykologtjenester på kr 100.000,-. Denne ordningen gikk ikke igjennom i Stortinget, og inntektsposten var derfor ikke realistisk.

Utgiftene til Gjøvik Interkommunale Legevakt (GIL) øker årlig, og er for 2016 en økning på kr 96.000,-.

Ved å redusere vikarbruk når det er mulig og redusere alle avdelingenes budsjetter på inventar, utstyr, kurs osv. vil enheten kunne spare kr 507.000,-.

Enheden har en midlertidig helsesøsterressurs, og denne ressursen vil kunne benyttes inn i arbeidet med flyktingene som bor på asylmottak i Nordre Land. Denne tjenesten dekkes av vertskommunetilskuddet som kommunen får i forbindelse med at det etableres et mottak i kommunen.

Land barnevernstjeneste ble etablert 1. mars 2015. Budsjett for Nordre Land kommunes andel av barnevernsadministrasjon og tiltak barnevern for 2016 og videre i planperioden, er basert på framskrivning av budsjettet for 2015. Barnevernstjenesten har utfordringer, både med saksmengde og økonomi. Det blir i 2016 jobbet med en gjennomgang av barnevernstjenesten, både i forhold til organisering, de tiltakene som gis, nivået på tiltakene og refusjoner. I forbindelse med organisasjonsgjennomgangen som skal gjennomføres første halvår 2016, vil barnevernstjenesten være en av tjenestene som skal gjennomgås detaljert. Eventuelle endringer og økonomiske konsekvenser av dette, vil bli en del av rapporten fra organisasjonsgjennomgangen.

TILRETTELAGTE TJENESTER

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	40 854 000			
Fremskrevet ramme	41 981 000	42 751 956	42 535 259	42 921 411
Konsekvensjusteringer				
Mobil pleie – innkjøp, lisens og opplæring	-20 000			
Redusert refusjon ressurskrevende tjenester	500 000			
Rettighetsfesting av BPA (stillingsressurs 20 %)	125 000			
Kjøp av tjenester	850 000			
Økt innslagspunkt ressurskrevende brukere	100 000			
Nye tiltak				
Salderingstiltak				
Ikke stilling til rettighetsfesting av BPA (stillingsressurs 20 %)	-125 000			
Merinntekter ressurskrevende tjenester	-1 300 000			
Årlig effektiviseringskrav	-420 000			
Samordne/koordinere dagtilbud/tilbud i bolig (0,5 årsverk)	-63 000	-187 000		
Salderingsutfordring utover i perioden		-1 148 000	-742 000	-1 271 000
KORRIGERT RAMME	41 628 000	41 417 000	41 793 000	41 650 000

Tilrettelagte tjenester fikk kr 60.000,- til anskaffelse av mobil pleie i 2015. Årlige utgifter på dette er kr 40.000,-, derfor reduseres rammene med kr 20.000,- for å komme ned på de årlige utgiftene.

Tjenestemottaker er utredet i forhold til diagnose psykisk utviklingshemmet og diagnosen er satt. Dette gir redusert refusjon ressurskrevende tjeneste, mens det gir økt ramme i forhold til antall psykisk utviklingshemmete over 16 år på rammetilskuddet.

I økonomiplan 2015-2018 lå det inne en 20 % stillingsøkning fra 2016 knyttet til kommunens tilrettelegging og kontroll med BPA (Brukerstyrt personlig assistent)-ordningen etter at den ble lovfestet. Som følge av den

Økonomiske utfordringen kommunen stod ovenfor i 2016, har det ikke blitt prioritert midler til denne stillingsøkningen og oppgavene må derfor løses innenfor eksisterende stillinger og rammer i enheten.

Som følge av endringer i behov, kjøpes det tjenester fra en ideell organisasjon til enkeltbruker etter enkeltvedtak. Tjenestekjøpet omfatter bo- og omsorgstjenester, samt VTA plass. Dette medfører økte utgifter for enheten på kr 850.000,-.

Innslagspunktet for refusjon av ressurskrevende tjenester øker med kr 10.000,- utover vanlig lønnsvekst, og for 2016 er innslagspunktet 1,081 mill. Kompensasjonsgraden er uendret på 80 %. For Nordre Land kommune utgjør økningen reduserte inntekter på kr 100.000,-, som rammen til Tilrettelagte tjenester må økes med for å kompensere for bortfallet av refusjon.

Fra 2014 ble det benyttet en ny beregningsmåte for refusjon for ressurskrevende tjenester. Dette gav vesentlige merinntekter i 2014 sammenlignet med gammel beregningsmåte. De økte inntektene ble ikke hensyntatt i rammene til Tilrettelagte tjenester fra 2015, da den nye beregningsmåten på budsjetteringstidspunktet ikke var godkjent av revisjon. Fra 2016 økes de budsjetterte inntektene knyttet til ressurskrevende tjenester med kr 1,3 mill. Denne økningen gjør at enheten ikke vil ha noen reserve knyttet til inntektssiden, og små endringer i bortfall av refusjon eller høyskoleutdannet personell, vil rask kunne gi utfordringer i form av mindreinntekter.

Effektiviseringskravet utgjør for Tilrettelagte tjenester kr 420.000,-. Enheten vil måtte redusere budsjetterte lønnsutgifter jevnt over på alle avdelingene i enheten. Konsekvensen er mindre ansatte til å serve brukerne, noe som vil medføre mindre timer til oppfølging og hjelp til tjenestemottakerne.

Det jobbes med å koordinere dagtilbudet og tilbudet som gis i boligene. Dette er et omfattende arbeid og av hensyn til brukerne må endringer foretas gradvis. Det er fra 3. kvartal 2016 lagt inn forventninger om at økt samordning vil kunne gi innsparingsmuligheter tilsvarende en 50 % stilling, og at man fra 2017 vil få helårsvirkning av innsparingen.

OMSORG OG REHABILITERING

	2016	2017	2018	
Ramme 2015	90 385 000			
Framskrevet ramme	92 735 000	94 730 480	94 474 757	95 2
Konsekvensjusteringer				
Midlertidig vakans avd. leder 2 etg. i 2015-budsjettet	200 000			
K-31/13 Gerica interne kostnader	-79 200			
K-31/13 Gerica Eksterne kostnader	-279 500	-205 000		
F-152/12 dagtilbud demens 2x 20%	-216 000			
Utskiftninger av pasientløftere. Fikk i 2015 med samme i 2016, 2017			-56 000	
Nye moduler i Gerica. Faktureringsmodul, folkeregister, saksbehandling	-150 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, 1 årsverk	500 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, salgsinntekter kantine	-210 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, salgsinntekter catering	-100 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, andre driftsutgifter kantine	100 000			
Bortfall av øremerket statstilskudd KAD-plasser	1 550 000			
Nye tiltak				

Øke stilling i kreftomsorgen med 20 %	140 000			
Salderingstiltak				
Reduksjon vikarinneleie som følge av redusert sykefravær sykehjemmet	-1 000 000			
Reduksjon Rehab avd	-300 000			
Innføre multidose	-400 000			
Effektivering av K-sak 11/05 kjøkken Korsvold	-250 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-2 534 000	-1 638 000	-2 8
KORRIGERT RAMME	92 240 000	91 991 000	92 781 000	92 4

Ettårs innsparing i 2015-budsjettet knyttet til midlertidig vakans på en avdelingslederstilling, er lagt inn igjen i budsjettet for 2016 og videre i planperioden med kr 200.000,-.

Midler til Gericaprojektet er justert i henhold til vedtatt plan.

I vedtaket for dagtilbud demens ble det vedtatt 2*20 % stillinger i 2014 og 2015 til ny avdeling for demente var åpnet, og tilbudet skulle etter dette videreføres på tilsvarende nivå med ressurser sett opp mot avdelingen. Bevilgningen er derfor fjernet igjen fra 2016 som vedtaket tilsier.

Utskifting av pasientløftere er en bevilgning for å sikre tilfredsstillende utskiftingstakt. Bevilgningen ligger inne til 2018, da den fjernes.

Folkeregistermodulen i Gericaprojektet var en anskaffelse for 2015, og midlene er derfor tatt ut igjen fra 2016.

Det er innarbeidet økonomiske konsekvenser av F-admin sak 3/15 Kantine Nordre Land rådhus. Rammen til Omsorg og rehabilitering er økt som følge av ett nytt årsverk kjøkken, kr 500.000,-, andre driftsutgifter kantine kr 100.000,-, netto salgsinntekter kantine kr 210.000,- og netto salgsinntekter fra catering kr 100.000,-.

Kommunene vil fra 1. januar 2016 få en plikt til å sørge for øyeblikkelig hjelp døgnopphold (KAD-plasser) for pasienter med somatiske sykdommer. Som følge av dette foreslås det at midler overføres fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene. Midlene fordeles etter pleie- og omsorgsnøkkelen. For Nordre Land kommune betyr innlemmingen av tidligere øremerkede inntekter knyttet til KAD, at rammen til enheten Omsorg og rehabilitering må økes tilsvarende bortfallet av inntekter. I 2015 hadde Omsorg og rehabilitering et budsjettert tilskudd fra departementet på kr 820.000,- og kr 730.000,- fra Sykehus Innlandet. Begge disse tilskuddene vil falle bort, og rammen til Omsorg og rehabilitering må økes med kr 1.550.000,-.

Forekomsten av kreft i kommunen øker stadig, i tillegg til at behandlingen blir mer kompleks. Enheten trenger å styrke kreftomsorgen med en ekstra dag pr uke. For å kunne gjøre denne styrkingen har enheten fått økt sine rammer med kr 140.000,-.

Sykefraværet på enheten er redusert fra 15,1 % til 11,1 %. 1 årsverk ute i sykemelding koster enheten per år mellom kr 100.000,- - 145.000,- i utgifter som ikke refunderes av NAV. En reduksjonen innen sykefraværet på kr 1 mill. er mulig med den utviklingen tjenesteområdene har hatt. Når sykefraværet har gått ned på Landmo sykehjem, betyr det at ekstrautgiftene blir mindre. Reduksjonen vil bli foretatt som et generelt kutt på avdelingene på sykehjemmet. Kuttet vil ha små negative konsekvenser for Landmo sykehjem, forutsatt at det lave sykefraværet fortsetter.

For å kunne klare 1 % effektiviseringskravet som var fordelt alle enhetene, vurderer Omsorg og rehabilitering at en reduksjon i bemanning på Rehabiliteringsavdelingen med 0,5 årsverk er et av tiltakene som vil ha minst konsekvenser. Man vil kunne klare å hente ut dette ved å optimalisere turnusen og arbeidsdagen ved

avdelingen. En reduksjon vil føre til et høyere arbeidspress for de ansatte, men enheten vurderer det som forsvarlig ut fra dagens situasjon i avdelingen.

Innføringen av Multidose vil føre til at man kan redusere budsjettet til hjemmetjenesten. Selv om det er blitt tatt ut en effektiviseringsgevinst i tidligere budsjetter, vil det være mulig å hente ut et større effektiviseringspotensial enn først antatt. En reduksjon på kr 400.000,- for hjemmetjenestene totalt er en realistisk innsparingsgevinst ved innføringen. Effektiviseringen som følge av Multidose fordels likt mellom hjemmetjenesteavdelingene. Dokka blir mest hensyntatt da de bruker mer ressurser enn de har pr d.d. Hjemmetjenesten Torpa bruker i dag 1,2 årsverk på medisindosering. Hjemmetjenesten Dokka bruker overkant av to årsverk. Det bør derfor være mulig på lengere sikt å hente ut et større effektiviseringspotensial fra hjemmetjenesten Dokka. For at man skal lykkes med dette tiltaket er hjemmetjenesten avhengig av at man kommer i gang med Multidose, og at alle brukere blir implementert så fort som mulig i Multidose. Enheten vurderer at det er få, om noen, ulemper for brukerne og de ansatte ved innføring av Multidose. Dette antas å være en vinn/vinn situasjon for brukerne, ansatte og økonomien.

I kommunestyre-sak 11/05 ble det fattet vedtak vedrørende effektivisering av kjøkkendriften i Nordre Land kommune. Her ble det vedtatt at det skulle være et produksjonskjøkken på Landmo og et mottakskjøkken på Korsvold. Dette vedtaket er ikke blitt effektivisert fullt ut, ved at kjøkkenet på Korsvold fortsatt produserer mat i form av dessert og bakst til kaffen hver dag. Siden de ansatte på kjøkkenet produserer mat, har de ikke tid til å være med å servere beboerne og rydde opp etter måltidene på Korsvold. Dette medfører at pleiepersonalet må gjøre disse oppgavene istedenfor de oppgavene som ligger til pleiepersonalet. Ved at dessert og bakst blir produsert på kjøkkenet på Landmo på tilsvarende måte som maten som serveres på Korsvold, vil man kunne redusere bemanningen i hjemmetjenesten i Torpa med 0,5 årsverk, kr 250.000,-, som følge av at kjøkkenpersonalet på Korsvold da kan utføre de oppgavene som de i utgangspunktet var tiltenkt. Pleiepersonalet vil da slippe å gjøre kjøkkenoppgaver. Ved å gjennomføre organiseringen på den måten som det ble vedtatt i 2005, vil beboerne på Korsvold fortsatt motta dessert og bakst til kaffen på linje med i dag. De vil motta dette fra Landmo, og derfor få samme dessert og bakst som serveres beboerne på Landmo sykehjem.

Rammene for Omsorg og rehabilitering er ved inngangen til 2016 stramme, blant annet med tanke på utviklingen innenfor tildeling av hjemmetjenester.

SAMHANDLINGSREFORMEN

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	497 000			
Fremskrevet ramme	510 000	10 270	10 270	10 270
Redusert ramme	-500 000			
KORRIGERT RAMME	10 000	10 000	10 000	10 000

Som følge av at Nordre Land kommune frem til november 2015 klarte å tilby utskrivningsklare pasienter fra sykehusene gode nok tilbud i egen kommune, har det ikke vært behov for å kjøpe plasser på institusjoner eller sykehuset. Man antar at denne utviklingen vil fortsette i 2016, og rammen på området reduseres med kr 500.000,-.

TEKNISK DRIFT OG EIENDOM

	2016	2017	2018	2019
--	------	------	------	------

Ramme 2015	43 212 500			
Framskrevet ramme	44 367 500	45 636 799	45 623 448	46 048 626
Konsekvensjusteringer				
Brannberedskap i sommerferien	105 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, leieinntekter	-50 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, strøm	55 000			
F-admin sak 3/15 Kantine, tapte husleieinntekter	148 000			
Renhold nye lokaler, hjemmetjenesten	100 000			
Husleie	130 000			
Nye tiltak				
Økte vedlikeholdsmidler i drift til kommunale veger	500 000			
Økning til daglig renhold Rehab (16,1 % stilling)	90 000			
Økt stillingsprosent for brannmannskaper	135 000			
Salderingstiltak				
Ikke leie av nye lokaler	-130 000			
Økning daglig renhold Rehab innenfor eksisterende drift	-90 000			
Reduksjon i strømbudsjett, 2 % pga. strømpris	-80 000			
Finansiering av vedlikeholdsarbeider i investering	-300 000			
Omprioritering innenfor enheten, tilbakeholdelse av framskriving	-444 000			
Kutte tilskudd til private veger	-50 000			
Kutte 10 % vakant stilling vaktmester	-50 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-1 213 000	-785 000	-1 344 000
KORRIGERT RAMME	44 437 000	44 424 000	44 838 000	44 705 000

Det har de siste årene blitt stadig mer utfordrende å sikre brannberedskapen i sommerferien. Mannskapene har frivillig oppmøte på ukedager, og i ferietiden der mange er fraværende på ferie har det vært utfordrende å få tilstrekkelig oppmøte til at forsvarlig beredskap er sikret. Det har derfor fra 2015 vært nødvendig å innføre ukevakter i fire uker i ferien, for å sikre at det til enhver tid kan stille minimum ett vaktlag på fire mann på utrykninger. Dette medfører økte lønnsutgifter på kr 105.000,- som rammene til Teknisk drift og eiendom økes med for å videreføre denne ordningen.

I F-admin sak 3/15 ble det vedtatt at kantinen i Nordre Land rådhus skal driftes i regi av kjøkkenet på Landmo. Dette medfører tapte husleieinntekter fra kantinedriveren, og rammen til TDE må derfor økes med kr 148.000,- for å kompensere for inntektsbortfallet. Strømutgiftene som tidligere ble fakturert leietaker, vil nå måtte betales av kommunen. Dette er beregnet til kr 55.000,-. Samtidig antas det at utleie av Kommunestyresalen til diverse arrangementer vil kunne gi leieinntekter på kr 50.000.

Det er blitt vedtatt i Kommunestyret høsten 2015 å leie nye lokaler for dagsenter psykisk helse, noe som gir behov for økt ramme på Teknisk drift og eiendom som følge av økte leiekostnader, kr 130.000,-. Med tanke på de økonomiske utfordringene som Nordre Land kommune har stått ovenfor i budsjett for 2016 og som økonomiplanen videre synliggjør, har ikke rådmannen kunnet anbefale at kommunen skal inngå nye kontrakter på leie av lokaler der kommunen har eksisterende lokaler som kan benyttes. Selv om disse lokalene burde vært frigjort til annen tiltrent tjenesteproduksjon. Dette betyr at dagtilbudet innen psykiatrien fortsetter med samme lokaliteter som i dag og på samme nivå. Rammeøkningen på kr 130.000,- reverseres derfor.

Det er et stort behov for mer vedlikeholdsmidler i drift til kommunale veger. Dette skyldes at budsjettet til vintervedlikehold i flere sesonger har vist seg å være for knapt, og det har vært betydelige

kostnadsoverskridelser her. Det er også for knappe rammer til sommervedlikehold og det er her et stort behov som ikke kan tas over investeringsbudsjettet. Midler til vedlikehold av vegger økes derfor med kr 500.000,- fra budsjett 2016.

Omsorg og rehabilitering ønsker daglig renhold av rom og bad på rehab-avdelingen (5 dager i uka). Økningen er beregnet til 5,4 t/uke som tilsvarer 16,1 % stilling, og gir økte lønnsutgifter på kr 90.000,-.

I brannvesenet så ser man at det stadig er flere typer oppdrag som krever kursing og jevnligere øvelser. Tilmålte timer med øvelser strekker ikke til for å komme i gjennom alle typer øvelser, kurs og sertifiseringer i løpet av året. Det er derfor et behov for å utvide stillingene som brannkonstabel fra 3,65 % til ca. 5 % for å kunne holde kvaliteten på mannskapene i alle typer oppdrag og tilfredsstille kravene til øvelser og opplæring. Ved å øke til 5 % stilling vil merutgiftene til lønn øke med ca. 135.000,- kr i året.

Før nyttår 2015 flytter hjemmetjenesten inn i nye lokaler og det blir da nye lokaler med behov for renhold. Dette er beregnet til kr 100.000,-, som rammen til Teknisk drift og eiendom må økes med.

Behovet for økt daglig renhold løses innenfor eksisterende kapasitet og rammer på renhold, ved at enkeltrom med daglig behov meldes til renholdere.

For å kunne omprioritere til økte vedlikeholdsmidler for kommunale vegger, reduseres budsjettet for strøm med 2 %. Dette er i tråd med forventet nedgang i strømutgiftene oppgitt fra leverandøren til innkjøps samarbeidet som Nordre Land er en del av.

De siste årene har investeringer i bygg i form av oppgraderinger og renoveringer vært omfattende. Kommunen har i stor utstrekning benyttet egen arbeidskraft, da det har vært den rimeligste løsningen. Dette har medført at endel lønnsutgifter er belastet investeringsprosjekter, noe som har gitt besparelser på lønnsutgifter i driften. Ved å budsjettere forventede lønnsutgifter i investering, vil man kunne redusere budsjetterte lønnsutgifter i driften. Det foreslås å redusere lønnsbudsjettet i drift med kr 300.000,- og budsjettere denne utgiften i investering. At lønnsutgiftene kan utgiftsføres i investeringsregnskapet, avhenger av at det er investeringer der kommunalt ansatte utfører jobber i. Med det investeringsbehovet som ligger i planperioden, er det lite trolig at det ikke vil bli benyttet interne vedlikeholdsarbeidere på investeringer.

Effektiviseringskravet på Teknisk drift og eiendom utgjør kr 444.000,-. Dette kravet vil medføre at enheten vil måtte kutte generelt på alle utgiftspostene i budsjettet, slik at økninger i budsjettet som følge av prisøkningen ikke kan hensyntas.

Utbetalingene til tilskudd til private vegger er gradvis redusert de siste årene, som følge av at færre søker om tilskudd. Satsene har vært uendret i lang tid. Tilskuddet utgjør ca. kr 1.000-2.000,- per strekning, minste tilskuddet som utbetales er kr 800,- og meste er kr 5.000,-. Tilskudd til private vegger er ingen kjerneoppgave i den kommunale tjenesteytingen, og med tanke på at tilskuddene er relativt beskjedne summer for den enkelte søker, anbefaler rådmannen at dette tilskuddet opphører fra 2016. Rammen til Teknisk drift og eiendom kan da reduseres med kr 50.000,-.

Det er en vakant 10 % vaktmesterstilling som lønnsmidlene fra 2016-budsjettet bortfaller. Dette innsparingstiltaket antas å ikke gi store merkbare konsekvenser.

SELVKOST TEKNISK DRIFT OG EIENDOM

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	-5 257 000			

Fremskrevet ramme	-5 420 000	-5 566 000	-5 716 000	-5 870 000
KORRIGERT RAMME	-5 420 000	-5 566 000	-5 716 000	-5 870 000
Indirekte og kalkulatoriske kostnader	5 420 000	5 566 000	5 716 000	5 870 000
Budsjett selvkostområdet	0	0	0	0

Budsjett 2015 fremskrevet med en forventet lønns-, pris- og inntektsvekst på 2,7 %.

KULTUR

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2014	7 720 000			
Framsikrevet ramme	7 914 000	7 984 925	7 978 763	8 050 653
Konsekvensjusteringer				
Elektronisk billettsystem, Sentrum kino	-60 000			
Nye tiltak				
Salderingstiltak				
Reduksjon støtte til lag og foreninger, bygging/rehab. lagseide anlegg	-79 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-216 000	-140 000	-239 000
KORRIGERT RAMME	7 775 000	7 769 000	7 839 000	7 812 000

Enheten fikk kr 60.000,- til anskaffelse av elektronisk billettsystem i 2015. Bevilgningen tas derfor ut igjen fra 2016.

Tilskuddet til lag og foreninger til bygging/rehabilitering av lagseide anlegg vil redusere med kr 79.000,- fra 2016.

PLAN OG NÆRING

	2016	2017	2018	2019
Ramme 2015	5 235 000			
Framsikrevet ramme	5 933 000	6 170 448	5 349 643	6 106 542
Konsekvensjusteringer				
Ekstern drift og vedlikehold, lisenser BraArkiv	-50 000			
Områderegeringsplan Dokka Sentrum (2015-2016)	-250 000		-250 000	
Områderegeringsplan Dokka Vest (2016-2017)	450 000		-450 000	
Områderegeringsplan Elverom (2015-2016)		-600 000		
Områderegeringsplan Dokka Øst (2018)			600 000	
Kommunedelplan Austtorpåsen (2018)			800 000	
Nye tiltak				
Kompensasjon manglende budsjett porto m.m	100 000			
Salderingstiltak				
Fondfinansiering av 3-årig planleggerstilling	-600 000	-600 000		
Områderegeringsplan Landmo-området (2016-2017)		400 000		-400 000
Økt gebyr spredt avløp	-100 000			

Reduksjon diverseposter	-59 000			
Salderingsutfordring utover i perioden		-161 000	-104 000	-179 000
KORRIGERT RAMME	5 424 000	5 209 000	5 946 000	5 528 000

Byggesaksarkivet ble scannet i 2014 og ekstrakostnader knyttet til drift og tilgang til det scannede arkivet ved oppstarten, tas ut igjen i 2016.

Planprosessen knyttet til områderegeringsplan Dokka Sentrum hadde en opprinnelig tidshorisont på 2015 og 2016, men arbeidet med denne planen vil ikke kunne ferdigstilles i 2016. Bevilgningen vil derfor måtte fordeles på 2016 og 2017, med kr 250.000,- hvert av årene.

Områderegeringsplan Dokka Vest skal starte opp i 2016, i henhold til gjeldene økonomiplan 2015-2018.

Den 3-årige planleggerstillingen som ble vedtatt opprettet i 2015, foreslås fortsatt fondfinansiert i planens år 2016 og 2017 med kr 600.000,- årlig fra generelt disposisjonsfond.

Områderegeringsplan for Landmo-området har utsatt oppstart til 2017, sammenlignet med gjeldene økonomiplan 2015-2018. Bevilgningen på kr 400.000,- som i gjeldene økonomiplan lå inne fra 2016, forskyves derfor til 2017.

Ved å øke gebyrene for spredte avløp, er det antatt en inntektsøkning på kr 100.000,-. Stillingsprosenten for kontrollen er økt, for å kunne kontrollere anleggene i henhold til oppsatt fremdrift.

Effektiviseringskravet på plan og næring på kr 59.000,- tas via reduksjon i diverseposter.

4.5.6 OPPSUMMERING AV ENDRINGER I DRIFTSBUDSJETTET FOR 2016

Nedenfor vises en oppsummering av de økonomiske endringene for 2016 på den enkelte enhet. For utfyllende kommentarer og konsekvenser av kuttene som presenteres i tabellen nedenfor, vises til de enhetsvise tabellene i kapitlet ovenfor hvor både konsekvensjusteringer, nye tiltak og kutt er kommentert.

		Framskrevet 2016	Konsekvens- justeringer:	Nye tiltak:	Salderings- tiltak:	Rammer 2016
11	Politisk styring	4 173 000	-175 000	100 000	-142 000	3 956 000
118	Tilleggsbevilgninger	365 000			-347 000	18 000
119	Sentral lønnsavsetning	3 310 000	1 009 000			4 319 000
12	Sentraladministrasjon	31 584 000	2 000 000	84 000	-2 000 000	31 668 000
17	Næring	-10 159 000	185 000			-9 974 000
18	Kirkelige formål	5 750 000	-200 000	250 000	-58 000	5 742 000
	Overført kirkelig fellestråd					
19	Pensjonsforhold					
	Skolene samlet	58 491 000	745 000	25 000	-1 830 000	57 431 000
221	Dokka barneskole					
222	Torpa barne- og ungdomsskole					
223	Dokka ungdomsskole					
224	Nordre Land læringscenter	679 000			-7 000	672 000

225	Skoleskyss	3 289 000				3 289 000
233	Torpa barnehage	9 749 000	80 000		-97 000	9 732 000
234	Dokka barnehage	20 100 000	270 000		-201 000	20 169 000
236	Nordsinni barnehage	5 566 500	0		-56 000	5 511 000
24	Generell barnehage- og skoleadm	2 173 000	140 000		-22 000	2 291 000
29	Kulturskole	2 555 000		0	-26 000	2 529 000
31	NAV/sosialtjenesten	6 705 000	145 000	1 500 000	-67 000	8 283 000
33	Familie og Helse	40 704 000	496 000		-632 000	40 568 000
35	Tilrettelagte tjenester	41 981 000	1 555 000	0	-1 908 000	41 628 000
36	Omsorg og rehabilitering	92 735 000	1 315 300	140 000	-1 950 000	92 240 000
39	Samhandlingsreformen	510 000			-500 000	10 000
44	Teknisk drift og eiendom	44 367 500	488 000	725 000	-1 144 000	44 437 000
45	TDE Selvkost VARF	-5 420 000				-5 420 000
51	Kultur	7 914 000	-60 000	0	-79 000	7 775 000
71	Plan og næring	5 933 000	800 000	100 000	-1 409 000	5 424 000
	SUM	373 055 000	8 793 300	2 924 000	-12 475 000	372 298 000

4.5.7 RAMMETILDELING BUDSJETT 2016

Rammetildeling 2016:	
Politisk styring	3 956 000
Tilleggsbevilgninger	18 000
Sentral lønnsavsetning	4 319 000
Sentraladministrasjon	31 668 000
Næring	-9 974 000
Kirkelige formål	5 742 000
Overført kirkelig fellesråd	
Pensjonsforhold	
Skolene samlet	57 431 000
Dokka barneskole	
Torpa barne- og ungdomsskole	
Dokka ungdomsskole	
Nordre Land læringscenter	672 000
Skoleskyss	3 289 000
Torpa barnehage	9 732 000
Dokka barnehage	20 169 000
Nordsinni barnehage	5 511 000
Generell barnehage- og skoleadm	2 291 000
Kulturskole	2 529 000
NAV/sosialtjenesten	8 283 000
Familie og Helse	40 568 000

Tilrettelagte tjenester	41 628 000
Omsorg og rehabilitering	92 240 000
Samhandlingsreformen	10 000
Teknisk drift og eiendom	44 437 000
TDE Selvkost VARF	-5 420 000
Kultur	7 775 000
Plan og næring	5 424 000
SUM	372 298 000

4.6 INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019

I tillegg til driftsdelen må også økonomiplanen inneholde en plan for kommunens kapitalanskaffelser i fireårsperioden. Investeringsprogrammet skal i følge loven inneholde alle inntekter som ikke er løpende, samt utgifter knyttet til anskaffelse av eiendeler som er bestemt til varig eie eller bruk og som er av vesentlig verdi, eller påkostning på eksisterende varige driftsmidler som er av varig og vesentlig verdi. Eiendelen må ha en økonomisk levetid på minst tre år og ha en anskaffelsesverdi på minst kr 100.000,-.

Kommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. Noen investeringsprosjekter kan ikke lånefinansieres, for eksempel egenkapitalinnskuddet i KLP og andre kjøp av aksjer og andeler. Kommunen må derfor ha frie inntekter til å finansiere deler av investeringene.

Momskompensasjonen i investering skal gå til å finansiere kompensasjonsberettigede utgifter. Dette betyr at kommunen kun kan låne netto investert beløp.

Drifts- og investeringsdelen i en økonomiplan henger nøye sammen fordi lånefinansiering av investeringene påvirker kommunens rente- og avdragsutgifter, som må dekkes av de løpende driftsinntektene.

4.6.1 INVESTERINGSPROGRAM 2016-2019

Investeringsplan (i 1000 kr)	2016	2017	2018	2019
Egenkapitalinnskudd KLP	1750	1750	1750	1750
Utskifting av oppmålingsutstyr		350		
IKT-prosjekter 2015	500	500	500	500
Startlån - husbanklån	10 000	10 000	10 000	10 000
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved TDE (inkl. bil til TT)	700	700	700	700
Opprustings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom	2 000	2 000	2 000	2 000
Sikring og ENØK-tiltak kirker	1000	1000	1000	1000
Asfaltering av skoleplassen TBUS	450			
Utskifting av lift	700			
Opprustingsplan kommunale veier, ramme for delprosjekter	2 000	2 000	2 000	2 000
Utskifting liten planbil drift		800		
Velferdsteknologi	500	500		
Nytt ringesystem Landmo	1 000			
Planlegging/tiltak Lokverkstedet		1 000	1 700	1 500
Feide	300			
Asfaltering av miljøgata		1 500		

Fortau Idrettsvegen	1 500			
Flerbrukshall	250			
Renovering Torpa barne- og ungdomsskole (solskjerming)	1 000			
Trådløst nett Landmo-området		500		
Sum ordinære investeringstiltak:	23 650	22 600	19 650	19 450
Tiltak selvkostområde: (eks. mva)				
Fornyelse av VA-nettet (1 % årlig)	3 500	4 400	4 600	4 800
Oppgradering driftskontrollanlegg	700			
Tilkobling abonnenter til eksisterende VA-nett	2 000	2 000	2 000	2 000
Prosjektering biologisk rensetrinn Dokka RA	250			
Prosjektering høydebasseng inkl. ny tilførselsledning	300			
Sum tiltak selvkostområde:	6 750	6 400	6 600	6 800
Sum finansieringsbehov:	30 400	29 000	26 250	26 250
Finansiering:				
Momskompensasjon	1 290	1 070	900	900
Overført fra drift	1 750	2 710	1 995	1 935
Bruk av lånemidler	27 360	25 220	23 355	23 415
Sum finansiering:	30 400	29 000	26 250	26 250

4.6.2 KOMMENTARER TIL INVESTERINGSBUDSJETT 2016

TILTAK UTENFOR SELVKOST:

Egenkapitalinnskudd KLP **kr 1.750.000,-**

Bevilgning til eventuell innkalling av ytterligere egenkapital til KLP. Nøyaktig sum er ikke kjent før sensommeren 2016.

IKT-prosjekter **kr 500.000,-**

IKT-avdeling har de siste årene hatt en pott på kr 500.000,- i frie midler til uforutsette hendelser som krever oppgraderinger samt nødvendig utbedringer av IKT-plattformen. Med 700 ansatte, 900 elever og 25 avdelinger som skal ha IKT-tjenester er denne potten innarbeidet.

Startlån/formidlingslån **kr 10.000.000,-**

Det er lagt inn en årlig bevilgning til videreutlån/startlån. Dette gjelder utlån til innbyggere som ikke tilbys finansiering/toppfinansiering gjennom ordinære utlånsvirksomhet i banker, men som allikevel ansees å ha mulighet til å betjene låneopptak.

Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved TDE **kr 700.000,-**

Bevilgning for å foreta utskifting av transportmidler og utstyr innenfor enheten Teknisk drift og eiendom, som etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet. For 2016 skal det anskaffes en bil til Tilrettelagte tjenester innenfor denne bevilgningen.

Opprustnings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom **kr 2.000.000,-**

Kommunen har revidert tidligere utarbeidet vedlikeholdsplan. For å kunne gjennomføre de tiltak som er prioritert i 2016 i planen, er det nødvendig å bevilge midler i henhold til de behov planen initierer. Det skal i planen prioriteres ENØK-tiltak som gir energieffekter. Bevilgningen er en total ramme for delprosjektene på dette området.

Sikring og ENØK-tiltak kirker **kr 1.000.000,-**

Kirkelig fellesråd har spilt inn behov for sikringstiltak som vanntåkeanlegg og lynvernanlegg i kirkene. I tillegg er det behov for utskifting av varmeovner i kirkene, da ovnene er gamle og har dårlig effekt og høyt strømforbruk. Det er lagt inn en rammebevilgning til prosjekter i kirken, og innenfor rammene skal kirkevergen i samarbeid med Teknisk drift og eiendom prioritere investeringstiltak i kirkene.

Asfaltering av skoleplassen TBUS **kr 450.000,-**

Det er behov for asfaltering av skoleplassen på begge sider av undervisningsfløy. Asfalten her er meget slitt, den er full av sprekker, dumper og småhull. Derfor egner den seg stadig dårligere til ballspill og annen aktivitet.

Utskifting lift **kr 700.000,-**

Det er behov for utskifting av eksisterende lift på eiendomsavdelingen. Den eksisterende har hatt en god del driftsutfordringer og anses som for liten til en del oppgaver. Særlig ved ettersyn av tak og snøfangere er det behov for lift med større løftehøyde og konstruksjon som gir mulighet til å komme lenger innover taket. Liften benyttes i vedlikehold og drift og til prosjekter i egen regi. Den brukes også litt av feiere og inngår i brannvesenets beredskap.

Opprustningsplan kommunale veger **kr 2.000.000,-**

Bevilgning til opprustning av kommunale veger, som jfr. standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal regnskapsføres i investeringsregnskapet. Bevilgningen er en totalramme for delprosjektene på dette området.

Velferdsteknologi **kr 500.000,-**

Fase 1 i kommunens samarbeid med Everycare AS er den nye demensavdelingen på LOS. Her vil man få et sensorstyrt varslingsanlegg. Denne teknologien vil også være aktuell for hjemmetjenesten i fase 2. Man tenker å lage klar velferdsteknologiske bokser med et definert antall sensorer, som kan installeres trådløst hos hjemmeboende. I denne boksen vil det være lysstyring, varsler på komfyr, kjøleskap, sengesensor, døralarm osv. I løpet av 2015-2018 perioden håper man å ha klar en egen vaktsentral, hvor alle trygghetsalarmer, alle sensoralarmer, GPS varsling og flåtestyring av hjemmetjenesten skjer. Denne vil være 24/7 bemannet.

Nytt ringesystem Landmo **kr 1.000.000,-**

Det ringesystemet som pr i dag er på Landmo er utdatert og har vært det noen år. Nå har enheten store problemer med reparasjoner og deler. Skal man fortsette med et ringesystem fra Ascom, vil dette kreve en oppdatering for flere hundre tusen. Stipulert av Ascom til opp mot en million. I løpet av høsten 2015, ellers senest vår 2016 bør nytt ringesystem for Landmo (med unntak av Soltun) ut på anbud.

Feide **kr 300.000,-**

Feide - Felles Elektronisk IDentitet - er Kunnskapsdepartementets valgte løsning for sikker identifisering i utdanningssektoren. Planen var at alle i Skole-Norge skulle ha fått tilbud om en Feide-identitet fra sin skoleeier innen utgangen av 2012. Mange kommuner hadde ikke kommet dit i 2012, og ingen kommuner i Gjøvikregionen har foreløpig Feide tilgjengelig. Eksempler på tjenester som kan ha nytte av Feide er Fronter, digitale læreverk, oppslagsverk, ordbøker, wikis, bibliotekløsninger, elev- og lærerundersøkelser fra Utdanningsdirektoratet, osv. Det eneste kriteriet er at det er en tjeneste som er beregnet for utdanning eller som gir en merverdi hvis man er tilknyttet utdanningssektoren.

Fortau Idrettsvegen **kr 1.500.000,-**

Det er behov for en fortausløsning i Idrettsvegen, spesielt fra Villavegen og opp til parkeringsplassen til videregående. Vegen er en samleveg fra flere sideveger og har mange myke trafikanter, særlig i skoletiden. Prioritert tiltak i trafikksikkerhetsplanen.

Renovering Torpa barne- og ungdomsskole (solskjerming) **kr 1.000.000,-**

Manglende solskjerming på klasseromsfløyen, arbeidsrom og en del andre arealer, er en stor utfordring i forhold til inn klima og temperatur. Det anbefales montert utvendig solskjerming på de mest utsatte vinduene.

Flerbrukshall **kr 250.000,-**

Det er behov for bevilgning i 2016 til gjennomføring av grunnundersøkelser/rapport og utredning om bruk av tre/passivhus/LCC-kalkyle (livskostnadskalkyle).

TILTAK INNENFOR SELVKOST:

Fornyelse av VA-nettet (1 % årlig) **kr 3.700.000,-**

I hovedplan for VA er det vedtatt årlig fornyelse av minimum 1 % av VA-nettet, for å ivareta nødvendig kvalitet og driftssikkerhet.

Oppgradering driftskontrollanlegg **kr 700.000,-**

Det er nødvendig å oppgradere VA-driftskontrollanlegget til siste versjon. Det anbefales oppgradering hvert fjerde år, og vår siste oppgradering var seks år siden. Oppgradering er nødvendig nå for påkobling av nytt vannverk i Torpa, og oppgardert renseanlegg på Riisby.

Tilkobling abonnenter til eksisterende VA-nett **kr 2.000.000,-**

Gjelder nødvendig tilpasninger ved hovedledninger for å koble flere abonnenter til eksisterende nett. Nye abonnenter vil gi inntekter på selvkostområdene, og er et prioritert tiltak i hovedplan VA.

Prosjektering biologisk rensetrinn Dokka RA **kr 250.000,-**

Dokka RA har hatt utfordringer med å oppfylle rensekravene, og Fylkesmannen krever tiltak og anbefaler at det bygges et biologisk rensetrinn for å oppfylle kravene. Løsninger skal utredes og prosjekteres.

Prosjektering høydebasseng inkl. ny tilførselsledning **kr 300.000,-**

Kapasiteten på eksisterende høydebasseng er liten og vannforsyningen er sårbar for lekkasjer og tekniske feil. I tillegg er det utfordringer med å levere tilstrekkelig kapasitet på slukkevann til sprinkleranlegg. Det er behov for å utrede egen forsyningsledning til høydebassenget, og en eventuell utvidelse av høydebassenget.

4.6.3 KOMMENTARER TIL INVESTERINGSPROSJEKTENE SENERE I PLANPERIODEN

Utskifting av oppmålingsutstyr **kr 350.000,-**

Eksisterende oppmålingsutstyr er snart utslitt og det er behov for utskifting. Viktig for å opprettholde tjenesten.

Utskifting av liten planbil **kr 800.000,-**

Det vil være behov for utskifting av en liten planbil på teknisk drift. Den eksisterende er 22 år gammel og er moden for utskifting. Gjenanskaffelse anses nødvendig da dette er en meget sentral bil i driften, og benyttes mye til mange ulike oppgaver innen vei, vann og avløp.

Planlegging/tiltak Lokverkstedet **kr 4.200.000,-**

En videre utvikling av Lokverkstedet til en fullendt kulturarena, er foreløpig beregnet til å koste kr 4,2 mill. Utviklingen kan skje i to trinn, og det er lagt opp til en trinnvis utvikling i 2016 og 2017.

På grunn av reguleringsplanarbeid, vurderer rådmannen at det er lite sannsynlig at man klarer å følge planlagt fremdrift for prosjektet. Derfor er det satt inn kr 1 mill. for 2016, og videre bevilgning fra 2017.

Bruken av lokomotivverkstedet utredes nærmere i forbindelse med planarbeidet for stasjonsområdet, herunder om frivillige organisasjoner og/eller andre private aktører kan involveres i utviklingen av bygget.

Asfaltering av miljøgata **kr 1.500.000,-**

Det er behov for asfaltering av miljøgata. Mye trafikkert vei som begynner å bli sporete.

Trådløst nett Landmo **kr 500.000,-**

Anslag ca. kr 500.000,- avhenger av behov for kabling etter samtale med IKT. Dette behovet øker i omfang både i henhold til ansatte og pasienter. Det er etterspurt blant inneliggende pasienter. Med tanke på etablering av KAD som er tjeneste for alle aldersgrupper over 18 år og at korttid/rehabiliteringsplassene kan være av yngre innbyggere betyr det at nettverk blir etterspurt. Fordeler ved trådløst nettverk Landmo, kort fortalt:

- Det er i dag et økende behov for nettilgang for informasjonsinnhenting – der og da i henhold til behandling. Ansatte har mulighet til rask informasjonsinnhenting og sikre rutiner og behandling.

- Pasienter og pårørende får tilgang til etterspurt nettverk og kommunikasjonsmuligheter.

I tillegg er det flere prosjekter som ikke er avklart og kostnadsberegnet ennå som vil kunne komme inn i investeringsprogrammet fra 2017:

- Flerbrukshall Torpa
- Fremtidig renovering av Torpa barne- og ungdomsskole
- Grupperom i tunell under gulbygget på Dokka barneskole
- Lage utgang fra langsiden mot sør mot tannlegebygget Dokka barneskole

- ROS-tiltak
- Fagsystem skole
- Digitalisering
- Lokaler til ergo/fysioterapitjenesten
- Rehabilitering av Dokka stadion friidrettsanlegg
- 6-8 omsorgsboliger med fellesareal for voksne tjenestemottakere
- Tomtekjøp til boliger
- Ny avlastningsbolig for Tilrettelagte tjenester
- Utskifting av tankbil brannvesenet
- Gang- og sykkelvei Sollisvingen
- Utbedring nedre del Nybakkåje
- «Den digitale landsbyen» med trådløst nettverk i sentrum og eventuelt i fjellområdet
- Biologisk rensetrinn Dokka RA

BUDSJETT 2016 I TALL

Budsjettskjema 1A - drift

	Budsjett 2016	Budsjett 2015	Regnskap 2014
Skatt på inntekt og formue	124 750 000,00	116 004 000,00	111 282 403,55
Ordinært rammetilskudd	228 009 000,00	225 331 000,00	232 748 404,00
Skatt på eiendom	33 000 000,00	35 200 000,00	34 393 425,75
Andre direkte eller indirekte skatter	7 800 000,00	7 000 000,00	7 770 532,00
Andre generelle statstilskudd	2 800 000,00	2 700 000,00	3 578 468,00
Sum frie disponible inntekter	396 359 000,00	386 235 000,00	389 773 233,30
Renteinntekter og utbytte	6 150 000,00	6 050 000,00	6 608 321,04
Gevinst finansielle instrumenter	1 500 000,00	1 500 000,00	1 275 371,00
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	8 752 000,00	9 373 000,00	10 464 991,78
Tap finansielle instrumenter	0,00	0,00	4 500,00
Avdrag på lån	16 509 000,00	15 208 000,00	15 549 410,00
Netto finansinnt./utg.	-17 611 000,00	-17 031 000,00	-18 135 209,74
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	0,00	0,00	0,00
Til ubundne avsetninger	4 700 000,00	4 000 000,00	8 904 626,43
Til bundne avsetninger	0,00	0,00	245 020,00
Bruk av tidligere regnks.m. mindreforbruk	0,00	0,00	3 395 626,43
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger	0,00	0,00	0,00
Netto avsetninger	4 700 000,00	4 000 000,00	5 754 020,00
Overført til investeringsbudsjettet	1 750 000,00	2 767 000,00	2 281 251,22
Til fordeling drift	372 298 000,00	362 437 000,00	363 602 752,34
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	372 298 000,00	362 437 000,00	363 602 752,34
Mer/mindreforbruk	0,00	0,00	0,00

Budsjettskjema 1B - Driftsbudsjettet

Til fordeling drift (fra budsjettskjema 1A)	-372 298 000
11 Politisk styring	3 956 000
118 Tilleggsbevilgninger	18 000
119 Sentral lønnsavsetning	4 319 000
12 Sentraladministrasjon	31 668 000
17 Næring	-9 974 000
18 Kirkelige formål	5 742 000
Overført kirkelig fellesråd	0
19 Pensjonsforhold	0
Skolene samlet	57 431 000
221 Dokka barneskole	0
222 Torpa barne- og ungdomsskole	0
223 Dokka ungdomsskole	0
224 Nordre Land læringscenter	672 000
225 Skoleskyss	3 289 000
233 Torpa barnehage	9 732 000
234 Dokka barnehage	20 169 000
236 Nordsinni barnehage	5 511 000
24 Generell barnehage- og skoleadm	2 291 000
29 Kulturskole	2 529 000
31 NAV/sosialtjenesten	8 283 000
33 Familie og Helse	40 568 000
35 Tilrettelagte tjenester	41 628 000
36 Omsorg og rehabilitering	92 240 000
39 Samhandlingsreformen	10 000
44 Teknisk drift og eiendom	44 437 000
45 TDE Selvkost VARF	-5 420 000
51 Kultur	7 775 000
71 Plan og næring	5 424 000
SUM	372 298 000

Budsjettskjema 2A - investering

	Budsjett 2016	Budsjett 2015	Regnskap 2014
Investeringer i anleggsmidler	18 650 000,00	14 925 000,00	23 972 498,69
Utlån og forskutteringer	10 000 000,00	10 000 000,00	6 852 189,98
Kjøp av aksjer og andeler	1 750 000,00	1 500 000,00	1 361 152,00
Avdrag på lån	2 600 000,00	2 600 000,00	5 905 896,00
Avsetninger	0,00	0,00	1 543 868,92
Årets finansieringsbehov	33 000 000,00	29 025 000,00	39 635 605,59
<i>Finansiert slik:</i>			
Bruk av lånemidler	27 360 000,00	21 193 000,00	22 597 742,57
Inntekter fra salg av anleggsmidler	0,00	0,00	2 267 787,00
Tilskudd til investeringer	0,00	0,00	273 000,00
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	2 600 000,00	0,00	5 439 023,64
Andre inntekter	0,00	2 600 000,00	320 000,00
Merverdiavgiftskompensasjon	1 290 000,00	2 465 000,00	3 647 642,88
Sum ekstern finansiering	31 250 000,00	26 258 000,00	34 545 196,09
Overført fra driftsbudsjettet	1 750 000,00	2 767 000,00	2 281 251,22
Bruk av avsetninger	0,00		2 809 158,28
Sum finansiering	33 000 000,00	29 025 000,00	39 635 605,59
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00

Budsjettskjema 2B - Investeringsbudsjettet

Til investeringer i anleggsmidler	18 650 000
IKT-prosjekter 2015	500 000
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved TDE (inkl. bil til TT)	700 000
Opprustings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom	2 000 000
Sikring og ENØK-tiltak kirker	1 000 000
Asfaltering av skoleplassen TBUS	450 000
Utskifting av lift	700 000
Opprustingsplan kommunale vegger, ramme for delprosjekter	2 000 000
Velferdsteknologi	500 000
Nytt ringesystem Landmo	1 000 000
Feide	300 000
Takoverbygg ved vognhallen	300 000
Fortau Idrettsvegen	1 500 000
Flerbrukshall	250 000
Renovering Torpa barne- og ungdomsskole (solskjerming)	1 000 000
Fornyelse av VA-nettet (1 % årlig)	3 500 000
Oppgradering driftskontrollanlegg	700 000
Tilkobling abonnenter til eksisterende VA-nett	2 000 000
Prosjektering biologisk rensetrinn Dokka RA	250 000
Prosjektering høydebasseng inkl. ny tilførselsledning	300 000

Budsjettskjema 1A - drift

	Budsjett 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019
Skatt på inntekt og formue	116 004 000	124 750 000	128 867 000	132 919 000	137 306 000
Ordinært rammetilskudd	225 331 000	228 009 000	233 009 000	238 009 000	243 009 000
Skatt på eiendom	35 200 000	33 000 000	30 000 000	24 300 000	16 800 000
Andre direkte eller indirekte skatter	7 000 000	7 800 000	7 800 000	7 800 000	7 800 000
Andre generelle statstilskudd	2 700 000	2 800 000	2 600 000	2 500 000	2 450 000
Sum frie disponible inntekter	386 235 000	396 359 000	402 276 000	405 528 000	407 365 000
Renteinntekter og utbytte	6 050 000	6 150 000	6 150 000	6 150 000	6 150 000
Gevinst finansielle instrumenter	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	9 373 000	8 752 000	9 440 000	9 927 000	10 415 000
Tap finansielle instrumenter	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	15 208 000	16 509 000	17 509 000	18 509 000	19 509 000
Netto finansinnt./utg.	-17 031 000	-17 611 000	-19 299 000	-20 786 000	-22 274 000
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	4 000 000	4 700 000	8 214 000	6 610 000	7 424 000
Til bundne avsetninger	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere regnks.m. mindreforbruk	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	0	0	0	0	0
Netto avsetninger	4 000 000	4 700 000	8 214 000	6 610 000	7 424 000
Overført til investeringsbudsjettet	2 767 000	1 750 000	2 675 000	1 995 000	1 935 000
Til fordeling drift	362 437 000	372 298 000	372 088 000	376 137 000	375 732 000
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	362 437 000	372 298 000	372 088 000	376 137 000	375 732 000
Mer/mindreforbruk	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 1B - Driftsbudsjettet

	2016	2017	2018	2019
Til fordeling drift (fra budsjettskjema 1A)	-372 298 000	-372 088 000	-376 137 000	-375 732 000
11 Politisk styring	3 956 000	4 163 000	3 986 000	4 182 000
118 Tilleggsbevilgninger	18 000	-1 482 000	-3 022 000	-3 104 000
119 Sentral lønnsavsetning	4 319 000	5 629 000	6 793 000	6 068 000
12 Sentraladministrasjon	31 668 000	31 058 000	30 740 000	30 557 000
17 Næring	-9 974 000	-8 974 000	-8 974 000	-8 974 000
18 Kirkelige formål	5 742 000	5 488 000	5 534 000	5 507 000
Overført kirkelig fellesråd	0	0	0	0
19 Pensjonsforhold	0	0	0	0
Skolene samlet	57 431 000	58 207 000	59 899 000	61 636 000
221 Dokka barneskole	0	0	0	0
222 Torpa barne- og ungdomsskole	0	0	0	0
223 Dokka ungdomsskole	0	0	0	0
224 Nordre Land læringscenter	672 000	671 000	677 000	674 000
225 Skoleskyss	3 289 000	3 378 000	3 469 000	3 563 000
233 Torpa barnehage	9 732 000	9 730 000	9 822 000	9 793 000
234 Dokka barnehage	20 169 000	20 165 000	20 354 000	20 295 000
236 Nordsinni barnehage	5 511 000	5 507 000	5 557 000	5 537 000
24 Generell barnehage- og skoleadm	2 291 000	1 893 000	1 905 000	1 889 000
29 Kulturskole	2 529 000	2 526 000	2 548 000	2 538 000
31 NAV/sosialtjenesten	8 283 000	8 324 000	8 431 000	8 456 000
33 Familie og Helse	40 568 000	40 551 000	40 927 000	40 800 000
35 Tilrettelagte tjenester	41 628 000	41 417 000	41 793 000	41 650 000
36 Omsorg og rehabilitering	92 240 000	91 991 000	92 781 000	92 480 000
39 Samhandlingsreformen	10 000	10 000	10 000	10 000
44 Teknisk drift og eiendom	44 437 000	44 424 000	44 838 000	44 705 000
45 TDE Selvkost VARF	-5 420 000	-5 566 000	-5 716 000	-5 870 000
51 Kultur	7 775 000	7 769 000	7 839 000	7 812 000
71 Plan og næring	5 424 000	5 209 000	5 946 000	5 528 000
SUM	372 298 000	372 088 000	376 137 000	375 732 000

Budsjettskjema 2A - investering

	Budsjett 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019
Investeringer i anleggsmidler	14 925 000	18 650 000	17 250 000	14 500 000	14 500 000
Utlån og forskutteringer	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Avdrag på lån	2 600 000	2 600 000	2 600 000	2 600 000	2 600 000
Avsetninger	0	0	0	0	0
Kjøp av aksjer og andeler	1 500 000	1 750 000	1 750 000	1 750 000	1 750 000
Årets finansieringsbehov	29 025 000	33 000 000	31 600 000	28 850 000	28 850 000
Finansiert slik:					
Bruk av lånemidler	21 193 000	27 360 000	25 220 000	23 355 000	23 415 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	0	0	0	0	0
Tilskudd til investeringer	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	2 600 000	2 600 000	2 600 000	2 600 000	2 600 000
Andre inntekter					
Merverdiavgiftskompensasjon	2 465 000	1 290 000	1 070 000	900 000	900 000
Sum ekstern finansiering	26 258 000	31 250 000	28 890 000	26 855 000	26 915 000
Overført fra driftsbudsjettet	2 767 000	1 750 000	2 710 000	1 995 000	1 935 000
Bruk av avsetninger		0	0	0	0
Sum finansiering	29 025 000	33 000 000	31 600 000	28 850 000	28 850 000
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 2B - Investeringsbudsjett

	2016	2017	2018	2019
Til investeringer i anleggsmidler	18 650 000	17 250 000	14 500 000	14 500 000
Utskifting av oppmålingsutstyr	0	350 000	0	0
IKT-prosjekter 2015	500 000	500 000	500 000	500 000
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved TDE (inkl. bil til TT)	700 000	700 000	700 000	700 000
Opprustings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Sikring og ENØK-tiltak kirker	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Asfaltering av skoleplassen TBUS	450 000	0	0	0
Utskifting av lift	700 000	0	0	0
Opprustingsplan kommunale vegger, ramme for delprosjekter	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Utskifting liten planbil drift	0	800 000	0	0
Velferdsteknologi	500 000	500 000	0	0
Nytt ringesystem Landmo	1 000 000	0	0	0
Planlegging/tiltak Lokverkstedet	0	1 000 000	1 700 000	1 500 000
Feide	300 000	0	0	0
Asfaltering av miljøgata	0	1 500 000	0	0
Fortau Idrettsvegen	1 500 000	0	0	0
Flerbrukshall	250 000	0	0	0
Renovering Torpa barne- og ungdomsskole (solskjerming)	1 000 000	0	0	0
Trådløst nett Landmo-området	0	500 000	0	0
Fornyelse av VA-nettet (1 % årlig)	3 500 000	4 400 000	4 600 000	4 800 000
Oppgradering driftskontrollanlegg	700 000	0	0	0
Tilkobling abonnenter til eksisterende VA-nett	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Prosjektering biologisk rensetrinn Dokka RA	250 000	0	0	0
Prosjektering høydebasseng inkl. ny tilførselsledning	300 000	0	0	0
Sum investeringer i anleggsmidler	18 650 000	17 250 000	14 500 000	14 500 000

GEBYR OG BETALINGSSATSER 2016

1 BETALINGSSATSER - SENTRUM KINO			
Kategori	2015	% - vis endring	2016
Barn	70,- (80,-)	0,0 %	70,- (80,-)
Ungdom	80,- (90,-)	0,0 %	80,- (90,-)
Voksen	90,- (100,-)	0,0 %	90,- (100,-)
Leie kinosal - lokale lag	0,-	0,0 %	0,-
Leie kinosal - andre	5000,-	0,0 %	5000,-
Prisene i parentes gjelder filmer med særlig høy leiepris.			

2 Kulturskolen			
Kategori	2015	% - vis endring	2016
Ordinær elevavgift	1 090	4,6 %	1 140
Barnekor/moderasjon dans	690	7,2 %	740
Direksjon av skolekorps	10 900	4,6 %	11 400
Kulturskolen har moderasjonsordning for familier som betaler for mer enn 2 dansegrupper.			
Det betales ordinær pris for 2 dansegrupper (kr 1.140,- pr. gruppe pr. halvår). For de resterende gruppene betales kr. 740,- pr. halvår. Ordningen gjelder pr. familie.			

3 LEIE AV DOKKAHALLEN OG UMLEIE AV Plasser til salg, tivoli, utstillinger m.v			
Areal	2015	% - vis endring	2016
0 - 49 kvm/dag	221	2,7 %	227
50 - 249 kvm/dag	359	2,8 %	369
250 - 499 kvm/dag	503	2,8 %	517
500 - 999 kvm/dag	686	2,8 %	705
Over 1000 kvm/dag	860	2,7 %	883
Leie Dokkahallen pr time	185	2,7 %	190
Leie svømmehallen pr time	650	0,0 %	650

4 HUSLEIE KOMMUNALE BOLIGER				
		2015	% - vis endring	2016
Omsorgsleilighet	Furuholtet	5 738	2,5 %	5 882
Omsorgsleilighet	Rudsgt. 6-12	5 738	2,5 %	5 882
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 F	6 482	2,5 %	6 644
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 B-D	7 321	2,5 %	7 504
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 I-H	8 759	2,5 %	8 978
Omsorgsleilighet	Korsvold	7 513	2,5 %	7 700
Omsorgsleilighet	Gamlevn. 43-45	6 751	2,5 %	6 920
Omsorgsleilighet	Gamlevn. 47	7 340	2,5 %	7 523

Trygdeleilighet	Landmovn. 2-12	4 161	2,5 %	4 265
Trygdeleilighet	Gamlevn. 35-37	4 161	2,5 %	4 265
Utleiebolig	Storgata 21	4 281	2,5 %	4 388
Utleiebolig	Dokken 17	4 576	2,5 %	4 690
Utleiebolig	Vokksgata 27	4 281	2,5 %	4 388
Utleieleilighet	Nybovn 12-22	4 126	2,5 %	4 229
Utleieleilighet	Nybovn 20	5 193	2,5 %	5 323
Utleieleilighet	Jevnakervn. 26F	8 171	2,5 %	8 375
Utleieleilighet	Jernb.gt. 3	5 268	2,5 %	5 400
Utleieleilighet	Villavn.	4 281	2,5 %	4 388
Utleieleilighet	Elgtråkket 5	5 091	2,5 %	5 219
Utleieleilighet	Elgtråkket 7-21	5 327	2,5 %	5 460
Utleieleilighet	Elgtråkket 14	4 975	2,5 %	5 100
Utleieleilighet	Elgtråkket 6	5 924	2,5 %	6 072
Utleieleilighet	Elgtråkket 12	7 626	2,5 %	7 817

5 VANN - AVLØP - RENOVASJON - SEPTIK				
Vann/avløp	2015	%- vis endring	2016	Inkl. mva.
Fastavgift vann	1 460	5,5 %	1 540	1 925
Fastavgift avløp	2 250	3,6 %	2 330	2 913
Forbruk pr kbm vann	18,30	5,5 %	19,30	24
Forbruk pr kbm avløp	28,80	3,5 %	29,80	37
Gebyr for manglende innrapportering av vannmålerstand (mva.fritt)	500	0 %	500	500
Tilknytningsavgifter				
Lav sats vann pr kvm	65	0,0 %	65	81
Lav sats avløp pr kvm	125	0,0 %	125	156
Middels sats vann pr kvm (mva.fritt)	25	0,0 %	25	25
Middels sats avløp pr kvm (mva. fritt)	45	0,0 %	45	45
Normal sats vann pr kvm (mva. fritt)	210	0,0 %	210	210
Normal sats avløp pr kvm (mva. fritt)	230	0,0 %	230	230
Midlertidig tilknytning	10 000	0,0 %	10 000	12 500
Renovasjon fritidsboliger pr år				
140 liter	1 240	2,7 %	1 274	1 593
Container	1 240	2,7 %	1 274	1 593
Overtredelsesgebyrer containerrenovasjon (mva.fritt)	750	0,0 %	750	750
I tillegg kommer alle kostnader v/opprydding, fjerning og levering.				
Renovasjon husholdninger pr år				
80/80 L	1 895	2,7 %	1 946	2 433
140/80 L	2 130	2,7 %	2 187	2 734
240/80 L	2 568	2,7 %	2 637	3 296
240/80 L 2-4 husstander	1 775	2,7 %	1 823	2 279
240/140 L 2-4 husstander	1 775	2,7 %	1 823	2 279
660/240 L 5-6 husstander	1 775	2,7 %	1 823	2 279

Renovasjon bedrifter pr år				
80 L kjøkkenavfall	1 837	2,7 %	1 886	2 358
140 L restavfall	1 921	2,7 %	1 973	2 466
240 L restavfall	2 077	2,7 %	2 133	2 666
660 L restavfall	4 646	2,7 %	4 771	5 964
Ekstra henteavstand pr år				
10 til 20 meter	235	2,1 %	240	300
10 til 50 meter	410	2,4 %	420	525
50 til 100 meter	430	2,3 %	440	550
Fradrag hjemmekompost	444	2,5 %	455	569
Ved gjenvinningsstasjonene gjelder avgifter vedtatt av GLT avfall				
Septik slam (nytt oppsett)				
Slamavskiller for bolig (inntil 4 m3)	2 030	0,0 %	2 030	2 538
Tett tank for bolig (inntil 6 m3)	2 660	0,0 %	2 660	3 325
Minirensanlegg for bolig	2 030	0,0 %	2 030	2 538
Slamavskiller for fritidsbolig (inntil 4 m3)	2 530	0,0 %	2 530	3 163
Tett tank for fritidsbolig (inntil 6 m3)	3 160	0,0 %	3 160	3 950
Minirensanlegg for fritidsbolig	2 530	0,0 %	2 530	3 163
Pris pr m3 utover standard størrelse (4/6 m3)	420	0,0 %	420	525
Akuttømminger bestilt før kl. 12.00 på hverdager utføres til vanlig honorar.				
Akuttømminger etter kl. 15.00 på hverdager tillegges et kveldstillegg på kr 980,- eks. mva.				
Akuttømminger etter kl. 21.00 og på helg/helligdager tillegges et tillegg på kr 1.340,- eks mva.				
Matavfall storhusholdninger				
Reguleres etter vedtak av GLT				

6 SAKSBEHANDLING ETTER PLAN- OG BYGNINGSLOVEN			
	2015	% - vis endring	2016
Byggesaksgebyrer			
Kap. 19 Dispensasjon			
§ 19-2 Dispensasjon fra LNF-området for enkle tiltak (garasje, tilbygg, osv) i kommuneplanens arealdel/ reg.planer - Uten høring			1250
§ 19-2 Dispensasjon fra PBL m/forskrifter og gjeldende arealplan. Dispensasjoner som ikke krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling. Pr. forhold:	3 381	47,9 %	5 000
§ 19-2 Dispensasjon som krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling:	6 242	60,2 %	10 000
§ 19-2 Ved flere disp. forhold; pr. forhold etter første			3 000
§ 20-3, jf. § 20-1 Søknadspålagt tiltak som krever ansvarlige foretak, rammetillatelse eller igangsettingstillatelse			

§ 20-3, jf. § 20-1a Boligbygg, en boenhet	6 761	121,8 %	15 000
Tillegg pr boenhet utover den første	1 275	96,1 %	2 500
§ 20-3, jf. § 20-1a Fritidsbolig, selvstendig enhet	10 445	14,9 %	12 000
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på bolig	3 383	18,3 %	4 000
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på fritidseiendom 0-25 kvm	3 383	18,3 %	4 000
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på fritidseiendom 26-50 kvm	5 125	7,3 %	5 500
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende garasje/uthus på bolig/fritidseiendom, areal over 70 kvm	2 795	78,9 %	5 000
§ 20-3, jf. § 20-1a Tilbygg/påbygg/underbygg over 50 m2	2 321	72,4 %	4 000
Tillegg pr. tilbygg/påbygg/underbygg utover det første			2 000
Tilbygg/påbygg/underbygg som inneholder ny boenhet, boligeiendom			12 000
Tilbygg/påbygg/underbygg som inneholder ny boenhet, fritidseiendom			10 000
§ 20-3, jf. § 20-1 a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 1	6 762	121,8 %	15 000
§ 20-3, jf. § 20-1 a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 2	13 525	121,8 %	30 000
§ 20-3, jf. § 20-1 a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 3	20 808	140,3 %	50 000
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Pr. påbegynte 100 kvm over 400 kvm BRA	2 321	7,7 %	2 500
§ 20-3, jf. § 20-1a Driftsbygninger i landbruk over 1000 kvm eller tilbygg der totalt bygg blir over 1000 kvm	4 508	121,8 %	10 000
§ 20-3, jf. § 20-1 a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 1	3 298	51,6 %	5 000
§ 20-3, jf. § 20-1 a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 2	5 202	92,2 %	10 000
§ 20-3, jf. § 20-1 a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 3	10 404	44,2 %	15 000
§ 20-3, jf. § 20-1b Vesentlig endring eller reparasjon av bestående byggverk	2 321	115,4 %	5 000
§ 20-3, jf. § 20-1c Fasadeendring	2 321	72,4 %	4 000
§ 20-3, jf. § 20-1d Bruksendring uten bygningsmessige arbeider	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1d Bruksendring som medfører ny boenhet			7 500
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 1, som ikke trenger høring av annen myndighet	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 1, som er sefrak-registrert eller trenger høring av annen myndighet	3 298	51,6 %	5 000
§ 20-3, jf. § 20-1 e Riving av tiltak, tiltaksklasse 2	2 081	380,6 %	10 000
§ 20-3, jf. § 20-1 e Riving av tiltak, tiltaksklasse 3	4 162	380,6 %	20 000
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske insatallasjoner, tiltaksklasse 1	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske insatallasjoner, tiltaksklasse 2	3 075	127,6 %	7 000
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske insatallasjoner, tiltaksklasse 3	6 150	143,9 %	15 000
§ 20-3, jf. § 20-1g Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig, samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1h Oppføring av innhegning mot vei	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1i Skilt eller reklameinnretninger	2 321	50,8 %	3 500

§ 20-3, jf. § 20-1j Plassering av midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg.	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 1	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 2	5 202	34,6 %	7 000
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 3	10 404	44,2 %	15 000
§ 20-3, jf. § 20-1l Anlegging av veg, parkeringsplass eller landingsplass	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-3, jf. § 20-1m Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år, utenfor byggesone og i uregulert område	3 465	44,3 %	5 000
§ 20-3, jf. § 20-1m Deling av eiendom med grenser som er i samsvar med plan	2 321	7,7 %	2 500
§ 20-3, jf. § 20-1m Søknad om tilleggsarealer/grensejusteringer	2 253	33,1 %	3 000
§ 20-4 Tiltak som kan forestås av tiltakshaver, rammetillatelse eller igangsettingstillatelse			
§ 20-4a Tilbygg, påbygg, underbygging av bolig/fritidseiendom < 50 kvm	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-4a Tilbygg til garasjer, uthus på bolig/fritidseiendom < 50 kvm	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-4a Frittstående tiltak på bebygd eiendom inntil 70 kvm	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-4b Alminnelige driftsbygninger i landbruket under 1000kvm:	2 253	-100,0 %	
Bygninger for husdyrhold			7 000
Bygninger for personopphold			12 500
Andre landbruksbygg			5 000
§ 20-4c Mindre midlertidige eller transportable bygninger, konstruksjoner eller anlegg	2 321	50,8 %	3 500
§ 20-4d Andre mindre tiltak som kan forestås av tiltakshaver	2 321	50,8 %	3 500
§ 21-4 Tillegg for igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse			
§ 21-4 Igangsettingstillatelse, for hver igangsettingstillatelse	2 351	48,9 %	3 500
§ 21-10 Midlertidig brukstillatelse			1 750
§ 21-10 Ferdigattest (alt unntatt pipe, tilbygg og < 15 m2)	1 691	-11,3 %	1 500
§ 21-10 Ferdigattest for tilbygg	535	-6,5 %	500
§ 21-10 Ferdigattest for pipe	267	-6,5 %	250
§ 21-10 Ferdigattest for tiltak etter § 20-2, < 15 m2	267	-6,5 %	250
Endring av gitte tillatelser			
Endrings-/tilleggssøknad, pr. endring/tillegg § 20-3-tiltak	NY		2 500
Endrings-/tilleggssøknad, pr. endring/tillegg § 20-4-tiltak	NY		1 250
Endring av ansvarsrett	NY		1 000
Godkjenning av foretak for ansvarsrett			

§ 22-1 Ansvarsrett der det foreligger sentral godkjenning av foretaket	NY		500
§ 22-3 Godkjenning, samt utviding av godkjennings-område, SØK, PRO, UTF, KTR - Der foretak ikke oppfyller kravene	2 601	15,3 %	3 000
§ 6-8 Byggesaksforskriften, godkjenning av selvbygger, SØK, PRO, UTF	2 601	15,3 %	3 000
§ 32-8 Overtredelsesgebyr			
Ulovlig igangsatt arbeid, eller andre brudd på bestemmelser gitt i eller i medhold av pbl.kan medføre illeggelse av overtredelsesgebyr med hjemmel i § 32-8. Se satser i byggesaksforskriften (SAK10) § 16-1.			
Avslag på byggesøknad og byggesøknad hvor tiltakshaver avbryter behandling			
Dersom byggesøknad fører til avslag eller byggesøknad avbrytes av tiltakshaver før ferdigbehandling, skal det betales 50 % av fullt gebyr. Evt. dispensasjonsgebyr som følger saken må betales fullt ut.			
Ny søknad om utslippstillatelse, eller etter pålegg om utbedring samt utviding av eksisterende anlegg			
1-15 pe (1-3 boliger)			3 500
16 - 50 pe	6 242	12,1 %	7 000
51 - 100 pe	12 485	20,1 %	15 000
101 - 1000 pe	26 009	15,3 %	30 000
1001 - 2000 pe	41 615	8,1 %	45 000
Behandling av ulovlig utslipp			
2 ganger det opprinnelige gebyret			
Behandling av søknad om endring av tillatelse			
Viser til gebyr for endring av gitte tillatelser for byggesaker.			
Ferdigattest for avløpsanlegg	NY		1 500
Dersom søknad om utslippstillatelse fører til avslag skal det betales 50 % av fullt gebyr.			
Gebyrer etter Forurensningsloven			
§ 52 a Kontroll av private avløpsanlegg, herunder tette avløpstanker	260	11,5 %	290
Plansaker			
Pbl Kap. 12 Behandling av private reguleringsplaner			
§ 12-9 Fastsettelse av planprogram	NY		5 000
Tillegg for behandling av konsekvensutredning vedlagt plan	NY		5 000
Grunngebyr	21 848	14,4 %	25 000
Gebyr per daa for de første 10 daa	NY		2 000

Gebyr per daa utover de første 10 daa	NY		1 000
Ved fastsetting av det arealavhengige gebyret skal underformål til følgende hovedformål ikke regnes med i gebyrgrunnlaget: Grønnstruktur, LNF og Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone (gjelder ikke småbåthavn)			
Endring av reguleringsplan som omfatter hele planområdet behandles som ny plan med fullt gebyr.			
Endring av del av reguleringsplan som krever full planprosess (behandling etter pbl § 12-3):	12 485	20,1 %	15 000
Mindre endring av reguleringsplan som ikke krever full planprosess (jf. pbl § 12-14):	7 803	28,2 %	10 000
Ved endelig avslag på reguleringsplanforslag betales 80 % av fullt gebyr.			

7 FELLINGSAVGIFTER FOR ELG OG HJORT

Dyreart/gruppe	2015	% - vis endring	2016
Elg - voksen	485	0,0 %	485
Elg - kalv	285	0,0 %	285
Hjort - voksen	370	0,0 %	370
Hjort - kalv	225	0,0 %	225

8 BETALINGSSATSER FOR TJENESTER I LANDBRUKET

Beskrivelse	2015	% - vis endring	2016
Delingssaker etter jordlovens §12	2 000	0,0 %	2 000
Konsesjonssaker, minstegebyr	2 000	25,0 %	2 500
Konsesjonssaker, tillegg 3 promille av første 1 million + 2 promille av overskytende			
Konsesjonssaker, makssats	5 000	0,0 %	5 000
Timesats - tjenester i landbruket	370	0,0 %	370

9 FEIE- OG TILSYNSAVGIFTER

Tjeneste	2015	% - vis endring	2016
Feiing/tilsyn av piper og ildsteder pr stk	620	2,4 %	635
Tilleggsavgift for feiing på bolig som ikke har tilrettelagt for feiing ved første besøk	350	0,0 %	350
Feiing av hyttepiper	820	2,4 %	840
Feiing av ventilasjonskanaler, pris pr time	890	0,0 %	890

10 BETALING FOR UTRYKNING VED

UNØDVENDIGE ALARMER			
Beskrivelse	2015	% - vis endring	2016
Utrykning ved unødvendig alarm på automatiske alarmanlegg	4 500	0,0 %	4 500

11 BETALING FOR HELSETJENESTER			
Beskrivelse	2015	% - vis endring	2016
Konsultasjon ved reisevaksinering	190	5,3 %	200
Konsultasjon ved flergangsvaksinering	85	5,9 %	90
Influensavaksine inkl. konsultasjon	180	5,6 %	190
Konsultasjon når egen vaksine medbringes	50	0,0 %	50
Audiometri (hørselsundersøkelse)	150	0,0 %	150
Egenbetaling på dagtilbud avdeling for psykisk helsearbeid	35	8,6 %	38
Egenbetaling mandagskveld avdeling for psykisk helse	40	12,5 %	45
Egenbetaling for kortere turer avdeling for psykisk helsearbeid	85	5,9 %	90
Egenbetaling for Sverige-tur avdeling for psykisk helsearbeid	220	4,5 %	230

12 BETALINGSSATSER FOR OMSORG- OG REHABILITERING			
Hjemmehjelp, månedsabonnement	2015	% - vis endring	2016
Inntekt under 2 G	186	2,2 %	190
Inntekt 2 - 3 G	440	2,3 %	450
Inntekt 3 - 4 G	875	2,3 %	895
Inntekt 4 - 5 G	1 320	2,3 %	1 350
Inntekt over 5 G	1 675	2,4 %	1 715
Hjemmehjelp, timespris			
Inntekt under 2 G	93	2,2 %	95
Inntekt 2 - 3 G	97	3,1 %	100
Inntekt 3 - 4 G	100	3,0 %	103
Inntekt 4 - 5 G	135	3,7 %	140
Inntekt over 5 G	180	2,8 %	185
Ambulerende vaktmester			
Pr påbegynte time	100	0,0 %	100
Opphold			
Opphold i omsorgssenter, pr døgn	150	3,3 %	155
Mat opphold, pr døgn	125	4,0 %	130
Dagopphold	98	2,0 %	100
Betaling for skyss til og fra dagopphold for eldre og demente	78	2,6 %	80
Betaling for skyss til og fra Dokka vedsenter, pr tur	30	0,0 %	30
Egenbetaling turer på dagopphold eldre og demente, under 14 km tur/retur	50	0,0 %	50
Egenbetaling kortere turer på dagopphold eldre og demente, over 14 km tur/retur	100	0,0 %	100

Trygghetsalarmer			
Leie pr måned	200	0,0 %	200
Der kommunen eier abonnementet (GSM-alarmer)	30	116,7 %	65

13	BETALINGSSATSER KOST/MIDDAGSMAT LANDMO SYKEHJEM			
	Tjeneste	2015	% - vis endring	2016
	Kost for beboere i omsorgssenter pr døgn	125	4,0 %	130
	Middag	65	7,7 %	70
	Middag utkjørt	68	2,9 %	70
I tillegg kommer satser som skal benyttes i beregningen av brukerbetaling for langtidsplass.				
Korttidsopphold Landmo (beregnes etter § 4 i forskriften) Ny pris kjent i desember måned				
	Døgnopphold	147		
	Dag/nattopphold	77		
Mer enn 60 døgn korttidsopphold i et kalenderår betales det som for langtidsoffhold.				
På korttidsopphold i sykehjem vet man ikke noe om det blir noen økning ennå, da dette blir bestemt sentralt. Det kommer nye satser på dette fra helsedirektoratet en gang i desember. Nordre Land kommune forholder seg her til forskriftene.				
Langtidsoffhold Landmo (beregnes etter § 3 i forskriften)Ny pris kjent i desember måned				
	Kurdøgnprisen, maxpris pr mnd	45 000	-100,0 %	
<u>Fradrag boutgifter de første 6 mnd:</u>				
Det gis 85 % refusjon av dokumenterte boutgifter når huset står tomt.				
For beboere med hjemmeboende ektefelle gis halvparten i refusjon.				
Utgiftene som det gis refusjon for er:				
- kommunale avgifter				
- husleie				
- strøm				
- forsikring				
Beboer/pårørende må sende inn krav om refusjon innen fastsatt frist, på skjema de får tilsendt.				
Etterberegning av vederlaget foretas etter at ligninga for foregående år er ferdig.				
Kontrollberegning foretas ved behov eller når det forekommer endringer.				

14	FORELDREBETALING I SKOLEFRIDITSORDNINGEN			
	Beskrivelse	2015	%-vis endring	2016
	1 dag = 20 % plass, pris pr måned	505	9,90 %	555
	2 dager = 40 % plass, pris pr måned	1 010	8,91 %	1 100
	3 dager = 60 % plass, pris pr måned	1 515	12,21 %	1 700
	4 dager = 80 % plass, pris pr måned	2 020	9,65 %	2 215
	5 dager = 100 % plass, pris pr måned	2 525	9,50 %	2 765
	Kjøp av ekstra dag, pris pr dag	132	9,85 %	145

Kjøp av dag i ferie	300	16,67 %	350
Fradrag gratistilbud (leksehjelp) pr time	28	10,71 %	31
Kjøp av morgenplass/6. time, pr dag	50	10,00 %	55
Kjøp av morgenplass/6. time, pr måned	950	10,53 %	1 050
Betaling for mat, 100 % plass, pris pr måned	150	100,00 %	300

1 dag beregnes uavhengig av tid barnet faktisk er på SFO.
 Alle bestiller kjernetid, og varsler SFO, med hensyn til bemanning, ved endringer av denne.
 Turnusplass innarbeides i forhold til % plass.
 Bestilt plass/dag faktureres uansett oppmøte/fravær.
 Det gis søskenmoderasjon etter at maxpris oppnås, dvs. full plass 1.barn gis 25 % moderasjon
 2. barn, 50 % moderasjon 3. barn.
 Betaling for 38 uker fordelt på 10 måneder.
 Betaling for opphold i ferier utenfor skoleårets 38 uker, faktureres separat.

15 FORELDREBETALING I BARNEHAGENE			
	2015	% - vis endring	2016
Antall dager - oppholdstid pr dag			
Over inntektsgrensen på kr 404.000,-			
2 dager	1100	2,73 %	1130
3 dager	1600	2,81 %	1645
4 dager	2150	2,79 %	2210
5 dager	2580	2,91 %	2655
Ekstra dag (hvis barnehagen har kapasitet)	215/dag	7,50 %	230/dag
<p>Barnehagene har 12 måneders åpningstid. Det faktureres 11 måneder pr år (ikke forfall i august).</p> <p>Reduksjoner i betaling For 2. barn: 30 % moderasjon For 3. barn: 50 % moderasjon</p> <p>Betalingssetningen skal maksimalt være 6 prosent av husholdningens samlede inntekt. For 2016 er inntektsgrensen kr 486.000,-. Foresatte til 4- og 5- åringene, samt barn med utsatt skolestart, kan søke om gratis kjernetid 20 timer pr uke. Inntektsgrensen er kr 405.000,- fra 1/8-2015-31/8-2016. Fra 1/8-2016 er inntektsgrensen kr 417.000,-.</p>			

16 KOMMUNAL EIENDOMSSKATT			
	2015	% - vis endring	2016
Alminnelig skattesats	7 o/oo	0 %	7o/oo
Differensiert skattesats på boliger, fritidsboliger og ubebygde tomt	2,5 o/oo	0 %	2,5o/oo

17 GEBYRER FOR ARBEIDER ETTER MATRIKKELLOVEN			
	2015	% - vis endring	2016
Oppretting av matrikkelenhet			

Oppretting av grunneiendom og festegrund			
Areal fra 0 - 500 m2	7 696	2,3 %	7 873
Areal fra 500 - 2000 m2	16 492	2,3 %	16 871
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 199	2,3 %	2 249
Oppretting av punktfeste	7 487	2,3 %	7 659
Oppretting av grunneiendom på hel teig			
Faktureres etter medgått tid, timesats.	520	2,3 %	532
Minstegebyr	3 209	2,3 %	3 282
Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn			
Areal fra 0 - 500 m2	7 696	2,3 %	7 873
Areal fra 500 - 2000 m2	16 492	2,3 %	16 871
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 199	2,3 %	2 249
Oppmåling av uteareal pr eierseksjon			
Areal fra 0 - 50 m2	3 381	2,3 %	3 458
Areal fra 51 - 250 m2	6 761	2,3 %	6 917
Areal fra 251 - 2000 m2	11 269	2,3 %	11 529
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	2 199	2,3 %	2 249
Oppretting av anleggseiendom			
Volum fra 0 - 2000 m3	16 492	2,3 %	16 871
Volum fra 2001 m3 - økning pr påbegynt 1000 m3	2 199	2,3 %	2 249
Registrering av jordsameie			
Minstegebyr	3 298	2,3 %	3 374
Registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid. Timesatsen er kr 500,-			
Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning			
Oppretting uten fullført oppmålingsforretning	3 298	2,3 %	3 374
Viser til 6.1.1, 6.1.2, 6.1.4 og 6.1.5. I tillegg kommer gebyrsatsene under punkt 6.1 for å utføre oppmålingsforretningen			
Avbrudd i oppmålingsforretningen eller matrikulering			
Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter 6.1 og 6.2			
Grensejustering			
Grunneiendom, festegrund og jordsameie			
Areal fra 0 - 250 m2	3 381	2,3 %	3 458
Areal fra 251 - 500 m2	6 761	2,3 %	6 917
Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal (maksgrense 500 m2). Eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- og jernbaneformål			

kan andre arealklasser gjelde.			
Anleggseiendom			
Volum fra 0 - 250 m3	5 635	2,3 %	5 765
Volum fra 251 - 1000 m3	9 016	2,3 %	9 223
For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum (maksgrense 1000 m3)			
Arealoverføring			
Grunneiendom, fest grunn og jordsameie			
Areal fra 0 - 250 m2	8 796	2,3 %	8 998
Areal fra 251 - 500 m2	16 492	2,3 %	16 871
Arealoverføring pr nytt påbegynt 1 da medfører en økning av gebyret på 2000,-			
Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tingslysning gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til veg- og jernbaneformål.			
Anleggseiendom			
Volum fra 0 - 250 m3	8 796	2,3 %	8 998
Volum fra 251 - 1000 m3	16 492	2,3 %	16 871
Arealoverføring pr nytt påbegynt 1 da medfører en økning av gebyret på 2000,-			
For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum			
Kartlegging av eksisterende grenser der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning			
For inntil 2 punkter	2 253	2,3 %	2 305
For overskytende grensepunkter, pr punkt	560	2,3 %	573
Kartlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt eller kartlegging av rettigheter			
For inntil 2 punkter	4 385	2,3 %	4 486
For overskytende grensepunkter, pr punkt	1 096	2,3 %	1 121
Gebyr for kartlegging av rettigheter faktureres etter medgått tid med 520 kr/time			
Privat grenseavtale			
For inntil 2 punkter eller 100 m grenselengde	4 508	2,3 %	4 612
For hvert nytt punkt eller påbegynt 100 m grenselengde	1 127	2,3 %	1 153
Billigste alternativ for rekvirent velges			
Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid med 520 kr/time			
Seksjonering			
Uten befaring, 3 ganger rettsgebyret	2 645	0,0 %	2 645
Med befaring, 5 ganger rettsgebyret	4 408	0,0 %	4 408
Urimelige gebyr			
Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til prinsippet som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene som kommunen har hatt, kan administrasjonssjefen eller den han/hun har gitt fullmakt, av			

egget tiltak fastsette et passende gebyr. Fullmaktshaver kan under samme forutsetninger og med bakgrunn i grunnlagt søknad fra den som har fått kravet om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.

Betalingstidspunkt

Beregnet gebyr kan kreves inn enten forskuddsvis eller etterskuddsvis. Dokumenterte utgifter til evt tinglysningsgebyr, dokumentavgifter og/eller pantebokutskrifter faktureres i tillegg. Merverdiavgift beregnes ikke.

Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken

Gjør rekvirent under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.

Utstedelse av matrikelbrev

Matrikelbrev inntil 10 sider	175	0,0 %	175
Matrikelbrev over 10 sider	350	0,0 %	350

Endringer i maksimumssatsene reguleres av Statens kartverk i takt med den årlige kostnadsutviklingen.

18	Ved fra Dokka vedsender			
		2015	% - vis endring	
			2016	
	Bjørkeved/sekk 60 l inkl. mva	67	0,0 %	67
	Blandingsved/sekk 60 l inkl. mva	57	0,0 %	57
	Utkjøring, pr sekk	5	0,0 %	5